

FAU-2
əməliyyatı

Kerim
Kerimov

» sahifə 5

Əli Quşcu -
hökmdarların
məsləhətləşdiyi
elm və
Allah adamı

» sahifə 10

Xuan
Rulfonun
yaradıcılıq
yanğısı

» sahifə 12

Faşizm üzərində qələbədən 71 il keçir

Bugünümüze örnek olan qəhrəmanlıq tariximiz

» sahifə 6

Alfred
Hiçkokun
qorxu
dünyası

» sahifə 11

Pablo
Nerudanı
Pinoçet
öldürtdürüb

» sahifə 16

ANONS

Xalq şairi Söhrab
Tahir dəfn edildi

» sahifə 3

Müqəddəs sevgi

» sahifə 5

Əhməd Cəmilin
müharibə şeirləri

» sahifə 7

Tərcümə növləri

» sahifə 8

Boris Laskinin
"Bu başqa məsələ"
hekayəsi

» sahifə 13

Göyərçinlər evlərinə
yolu necə tapırlar?

» sahifə 14

Elektrikli ilanbalığı
nədir?

» sahifə 15

Salvador Dalinin
gündəliyi 50000
avroya hərracda

» sahifə 16

Harper Linin
naməlum məqaləsi
üzə çıxıb

» sahifə 16

Səbirsizliklə
gözlənilən filmin
çəkilişləri dayandı

» sahifə 16

Prezident Bakının Nizami rayonunda olub

Ölkə rəhbəri Heydər bağında yaradılan şəraitlə tanış olub, çoxmətrəbəli avtodayanacağıın açılışını edib

Prezident İlham Əliyev paytaxtın Nizami rayonunun 8-ci kilometr qəsəbəsindəki Heydər bağında yaradılan şəraitlə tanış olub.

Bildirilib ki, bu istirahət guşəsi 1997-ci ilin mayında Ulu Öndər Heydər Əliyevin iştirakı ilə açılıb. Ümummilli Lider burada daş palıd da əkib. Heydər bağında həyata keçirilən yenidənqurma tədbirləri zamanı əlavə yaşıllaşdırma işləri görüldü, yeni skamyalar və işıqlandırma sistemi qurulub. Ərazisi 5 hektardan çox olan bağın yenidən qurulmasında yüksək keyfiyyətli tikinti materiallarından istifadə edilib, sakinlərin istirahəti üçün hər cür şərait yaradılıb.

Görülən işlərlə yaxından tanış olan dövlətimizin başçısı müvafiq tapşırıq və tövsiyələrini verib.

Bakının 8-ci kilometr qəsəbəsindəki Qara Qarayev prospekti ilə Naxçıvani küçələrinin kəsişməsində inşa olunan çoxmətrəbəli avtomobil dayanacağı istifadəyə verilib.

Prezident İlham Əliyev dayanacağıın rəmzi açılışını bildirən lenti kəsib.

Avtodayanacaqda tanış olan dövlət başçısı İlham Əliyevə məlumat verilib ki, ümumi sahəsi 16 min 286 kvadrat metr olan avtodayanacağıın yuxarı mərtəbəsi restoran kimi fəaliyyət göstərəcək. Buradan Heydər bağına gözəl mənzərə açılır. Bildirilib ki, dayanacaqda 391 avtomobili eyni vaxtda parklamaq mümkündür. Avtodayanacaq naviqasiya, avtomat yanğınsöndürmə sistemləri ilə təchiz olunub.

Paytaxtın 8-ci kilometr qəsəbəsinin ən qaynar və hərəkət intensiv olduğu ərazisində tikilən avtodayanacaq yol kənarlarının boşalmasına geniş imkan yaradacaq. Bununla da ərazidə avtomobil tıxacları aradan qaldırılacaq.

Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva aprelin 27-dən 28-nə keçən gecə işğalçı Ermənistan ordusu tərəfindən iriçaplı silahlar və artilleriya qurğularından açılmış atəş nəticəsində Tərtər şəhərinin Fikrət Əmirov küçəsində dağılmış evlərə baxdılar.

Tərtər sakini Mübariz Həsənovun evi də düşmən tərəfindən yararsız vəziyyətə salınıb. Dövlətimizin başçısına məlumat verildi ki, ermənilərin törətdiyi vəhşiliklər nəticəsində Tərtərin yaşayış məntəqələrində 256 evə, 4 məktəbə, 2 həkim məntəqəsinə, 1 uşaq bağçasına ziyan dəyib, 32 ev təmamilə dağıdılıb.

Ev sahibi Mübariz Həsənov: Aprelin 27-dən 28-nə keçən gecə saat 2 radələrində birinci mərmə 6 nömrəli məktəbin həyətinə düşdü. Həmin vaxt mən evdə idim. Mən barının arxasına keçdim ki, qəlpə dəyməsin. Sonra gördüm qumbara düşdü. Mən yola çıxdım, ondan sonra da ikinci mərmə bizim evə düşdü.

Prezident İlham Əliyev: Bütün lazımı tədbirlər görülür, hamısı gərəkləşdirilsin, sənədləşdirilsin, evin şəkli, videosu çəkilsin, dəymiş ziyan müəyyənləşdirilsin. Sonra biz onları məhkəməyə verəcəyik. Azərbaycan dövləti kömək edəcək, vəsait ayıracığıq. Bütün bu evlər bərpa olunmalıdır.

Xasay İbrahimova məxsus ev də erməni silahlı birləşmələrinin iriçaplı silahlardan, "Qrad" qurğusu, top və tanklardan istifadə etməklə açdıqları atəşlər nəticəsində dağıdılıb.

Prezident İlham Əliyev: Bütün evlər bərpa olunacaq. İndi icra hakimiyyətinin nəyə gücü çatırsa etsin, çatmırsa onda hökumətdən vəsait ayrılacaq. Aktlaşmadan sonra biz dərhal işə başlamalıyıq.

Rayon icra hakimiyyətinin başçısı Müstəqim Məmmədov: Cənab Prezident, şəhərdəki çoxmənzilli binaların hamısının zirzəmiləri təmizlənilib, su, işıq, telefon xətləri çəkilib. Vətəndaşlar istifadə edirlər.

Evin sahibəsi: Ermənilər elə bildirdilər ki, bizim iradəmizi qıracaqlar. Bir qarış da torpaq verməyəcəyik. Güclü Ordumuz, igid oğlanlarımız var.

İlham Əliyev cəbhə bölgəsinə səfər edib

Prezident İlham Əliyev: Bəli. Keçən ayın əvvəlində Ordumuz gücünü göstərdi. Evin sahibəsi: Siz sağ olun. Ev düzələcək. Əsas odur ki, insanlara heç nə olmasın.

Rasim Bayramova məxsus ev də ermənilərin cəbhəboyu bütün istiqamətlərdən iriçaplı silahlardan Azərbaycanın yaşayış məntəqələrini şiddətli atəşə məruz qoyması nəticəsində bərhad vəziyyətə düşüb.

Daha sonra Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva Tərtər sakinləri ilə görüşdülər.

Sakinlər: Cənab Prezident, xoş gəlmisiniz. Tərtərdə Sizi qarşılamaq bizim üçün çox xoşdur. Allah Sizdən razı olsun. Allah Sizi qorusun.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun. Gəlməşəm sizi görə, bu ağır günlərdə sizinlə bərabər olum, öz hörmətimi, məhəbbətimi ifadə edirəm. Siz burada düşmən üz-üzə yaşayırsınız, təmas xəttinə 200 metr məsafə var.

Siz öz torpağınızda, Azərbaycan torpağında yaşayırsınız, özü də möhkəm yaşayırsınız.

Sakin: Sizə arxalanıb yaşayırdıq, cənab Prezident.

Prezident İlham Əliyev: Biz sizinlə fəxr edirik.

Sakinlər: Çox sağ olun. Biz də Sizinlə fəxr edirik. Allah Sizi, övladlarınızı qorusun! Biz Sizi dəstəkləyirik, Sizin arxanızdayıq. Sizə, Ordumuza, Ulu Öndərimizin qoyub getdiyi müstəqil Azərbaycanı, dövlətimizə, dövlətçiliyimizə güvənirik.

Prezident İlham Əliyev: Sizin kimi insanlar xalqımızın qürur mənbəyidir. Bax, siz burada, ən çətin, ən təhlükəli yerdə yaşayırsınız, qurursunuz, yaradırsınız. Dəymiş bütün ziyan aradan götürüləcək, vəsait ayrılacaq. Vətəndaşlar narahat olmasınlar. Azərbaycan dövləti güclü dövlətdir, sizin arxanızdadır. Dağılmış bütün evlər bərpa olunacaq, hər şey yenidən düzələcək. Siz möhkəm olun.

Sakin: Cənab Prezident, biz möhkəmkim. Biz əsgərlərimizin arxasındaşıq, Sizə, böyük Ordumuza güvənirik, arxalanırıq. Yaxşı ki, varsınız. Xanımınız da sağ olsun, Siz də. Çox sağ olun, minnətdarıq.

Prezident İlham Əliyev: Ordumuz döyüş meydanında öz gücünü göstərdi. Ancaq görün indi ermənilər nə edirlər, mülki əhaliyə atəş açırlar. Ordumuza gücü çatmır, sizi atəşə tuturlar.

Sakin: Heç bizə də gücü çatmır.

Prezident İlham Əliyev: Əlbəttə, sizə də gücü çatmır.

Sakin: Biz qadımlar da döyüşə getməyə hazırıq. Qorxmuruq, yaşayacağıq, evimizdən də çıxmayağıq. Təkcə bu torpaqlarda yox, Allah qoysa, o torpaqları alıb gedib orada da, Şuşada da yaşayacağıq. Biz Sizə, Mehriban xanıma güvənirik.

Ağdamın təmas xəttindən cəmi 6 kilometr məsafədə yerləşən Sancalı kəndində ingilis dili müəllimi işləyən Maral Abdullayeva ermənilərin açdıqları atəşlər nəticəsində çalışdığı məktəbin binasının dağıldığını, dərslərin yarımcıq qaldığını deyir. M.Abdullayeva danışıqda yaşadığı kiçik evin divarındakı güllə izlərini göstərir.

Müəllif vurğulayır ki, Cənubi Qafqazda daha bir qaynar nöqtədə qeyri-sabitliyi dərinləşdirməsindən ehtiyat edən Avropa ölkələri bu vəziyyətdən narahatdırlar.

Oxucuların nəzərinə!

"Açıq kitab" online mütaliəçilərin portalıdır!

ARNK yanında Tərcümə Mərkəzinin "Açıq kitab" online kitabxanası Azərbaycan, rus və digər xarici dillərdə yüzlərlə klassik, müasir bədii ədəbiyyat nümunələrinin, mətn və materialların, lüğətlərin, müxtəlif sahələrə dair elmi, publisistik ədəbiyyatların, dünya dillərinə tərcümə edilmiş Azərbaycan ədəbiyyatının, həmçinin Azərbaycan dilinə tərcümə edilmiş dünya ədəbiyyatlarının elektron versiyasını mütəmadi olaraq, pulsuz yayımlayır.

Kitabxana vasitəsi ilə Tərcümə Mərkəzinin "Xəzər" dünya ədəbiyyatı jurnalının və "Aydın yol" qəzetinin dövrü saylarını da pulsuz əldə edə bilərsiniz. Bunun üçün www.achiqkitab.az ünvanlı kitabxanaya daxil olmaq və yüzlərlə nəşri ödənişsiz əldə etmək olar!

Təsisçi: Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzi

Baş redaktor: Yaşar Əliyev

İcraçı direktor: Bəhlül Seyfəddinoğlu

Redaksiya heyəti: Nəriman Əbdülrəhmanlı, Feyziyyə, Nərinə Əliyeva, Rəbiqə Nazimqızı

Qəzet 2014-cü ilin 24 oktyabrından çıxır.

"Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunub.

Tiraj: 1250. Sifariş: 1289

Ünvan: Bakı, Topçubaşov küçəsi 74.

Telefon: 595 16 05.

E-mail: aydinyol.az@gmail.com

Qəzet Azərbaycan Respublikasının

Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçib.

Şəhadətnamə nömrəsi: 3899

"Reuters" erməni atəşləri nəticəsində azərbaycanlı mülki əhaliyə dəymiş ziyanla bağlı reportaj yayıb

O "Reuters" agentliyi Ermənistan-Azərbaycan qoşunlarının təmas xəttində baş verən hadisələr, ermənilərin artilleriya atəşləri nəticəsində mülki əhaliyə dəymiş ziyanla bağlı reportaj yayıb. Məqalədə bildirilir ki, bir ay əvvəl cəbhə xəttində atəşin dayandırılması barədə razılıq əldə edilməsinə baxmayaraq, silah səsleri hələ də eşidilir və insanlar həlak olurlar.

Müəllif Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tarixi haqqında məlumat verir, müharibə nəticəsində minlərlə insanın həlak olduğunu,

yüz minlərlə insanın öz yurdundan didərgin düşdüyünü diqqətə çatdırır.

Ermənilərin artilleriya zərərini nəticəsində baş verən dağıntılarla yerində tanış olan

xarici jurnalistlərin tərkibində Azərbaycanın cəbhə xətti yaxınlığında yerləşən kəndlərdə olan agentliyin müxbiri aprelin əvvəlində dörd gün davam edən toqquşmalarda onlarla insanın həlak olduğunu bildirir, yerli sakinlərin müsahibələrini təqdim edir. Sakinlər aprelin 5-də əldə olunmuş atəşlərin razılığının hər gün pozulduğunu qeyd edirlər.

Bakıda “Kitabxana-informasiya elmi: tədris və təcrübədə yeni çağırışlar” mövzusunda elmi konfrans keçirilib

Mayın 5-də M.F.Axundzadə adına Azərbaycan Milli Kitabxanasında (AMK) Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin (MİU) birgə təşkilatlığı ilə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 93-cü ildönümünə həsr olunmuş “Kitabxana-informasiya elmi: tədris və təcrübədə yeni çağırışlar” mövzusunda beynəlxalq elmi konfrans keçirilib.

AzərTAc xəbər verir ki, əvvəlcə qonaqlar kitabxanada Ulu Öndərə həsr edilmiş “Böyük şəxsiyyətinin kitab sərgisi” adlı sərgi ilə tanış olublar. Sərgidə nümayiş olunan 250-dək kitablar arasında Ümummilli Liderin Milli Kitabxanaya hədiyyə etdiyi kitablar da yer alıb.

Konfransın planar iclasında Heydər Əliyevin 1995-ci il iyunun 3-də Milli Kitabxanadakı çıxışından hazırlanmış videoçarx təqdim edilib.

Daha sonra mədəniyyət və turizm nazirinin birinci müavini Vaqif Əliyev çıxış edərək Heydər Əliyevin Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafındakı xidmətlərindən söz açıb. Bildirib ki, 1993-cü ildə Azərbaycanda yaranan mürəkkəb tarixi

şərait nəticəsində respublikanın kitabxana şəbəkələri də məhv olmaq təhlükəsi ilə üzləşmişdi. Məhz bu dövrdə Ulu Öndərin xalqın təkidli tələbi ilə siyasi hakimiyyətə qayıdışı elmimizi, mədəniyyətimizi dağılmaqdan xilas etdiyi kimi, kitabxanaların da məhvinin qarşısını aldı. Diqqətə çatdırılıb ki, Ulu Öndər kitabxanaları bütün cəmiyyət üçün müqəddəs bir yer, mənaiviyyət, bilik, zəka mənbəyi adlandırıldı. Ümummilli Liderin müstəqil Azərbaycanda kitabxana quruculuğunda mühüm rol oynayan daha bir uğurlu addımı ölkənin kitabxana tarixində dönüş mərhələsi hesab olunan “Kitabxana

işi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbul olunmasıdır. Bu gün xalqımızın böyük şəxsiyyəti Heydər Əliyevin ideyalarını layiqincə davam etdirən Prezident İlham Əliyevin ölkədə kitabxana işinə olan qayğısından danışan nazir müavini, dövlətimizin başçısının 2004-cü ildə imzaladığı “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” Sərəncamını xüsusi vurğulayıb.

MİU-nun rektoru, professor Fərəh Əliyeva çıxış edərək Ulu Öndərin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən mədəni-elmi bərpa və quruculuq işlərindən, dahi

rəhbərin cəmiyyətimizin həyatındaki yorulmaz xidmətlərindən bəhs edib.

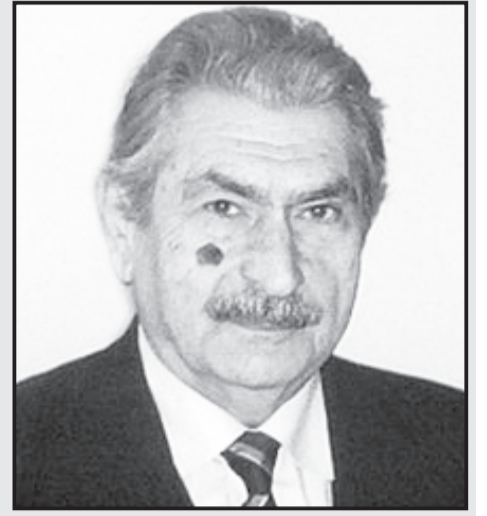
Vurğulanıb ki, Heydər Əliyevin kitabxana işinin formalaşmasındakı fəaliyyəti misilsiz əhəmiyyətə malikdir.

AMK-nin direktoru, professor Kərim Tahirov çıxış edərək Ulu Öndərin həyat yolunun, onun zəngin irsinin bugünkü gənclər tərəfindən dərindən öyrənilməsinin əhəmiyyətindən danışdı. Bildirilib ki, hər zaman kitaba və kitabxana işinə xüsusi diqqət ayıran Heydər Əliyev, bu sahənin inkişafı üçün bütün lazımı addımları atıb.

Sonra K.Tahirov “Gələcəyə çağırış və kitabxana fəaliyyətinin əsas istiqamətləri: prioritetlər və perspektivlər” mövzusunda məruzə ilə çıxış edib.

Konfrans çərçivəsində AMK ilə MİU arasında qarşılıqlı əməkdaşlığa dair memorandum imzalanıb. Memorandumu Milli Kitabxananın direktoru Tahir Kərimov və universiteti rektoru Fərəh Əliyeva imzalayıb.

Konfransda “XXI əsrin informasiya məkanında oxuculara xidmətin əsas istiqamətləri, innovativ yeniliklərin tətbiqi təcrübəsi”, “Elektron kitabxanaların inkişafı: problemlər və perspektivlər”, “Kitabxanaçı kadrların peşəkarlığının artırılması yolları: müasir vəziyyəti və perspektivləri”, “İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə kitabxanaçılıq fəaliyyətində və təhsildə innovativ dəyişikliklər”, “Mütaliə problemləri və elektron kitabxana”, “İnformasiya cəmiyyəti və mütaliə” və s. mövzularda da məruzələr dinlənilib.

Xalq şairi Söhrab Tahir vəfat etdi

Xalq şairi Söhrab Tahir uzun sürən xəstəlikdən sonra dünyasını dəyişib. Xalq şairi ilə Təzəpir məscidində vida mərasimi keçirilib.

AzərTAc xəbər verir ki, vida mərasimində dövlət və hökumət rəsmiləri, Milli Məclisin deputatları, elm və mədəniyyət xadimləri, ziyahılar, ictimaiyyət nümayəndələri iştirak ediblər.

Sənətkarın tabutu önünə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti adından əkil qoyulub.

Cənabın ətrafına Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Azərbaycan Yazıçılar Birliyi (AYB), müxtəlif idarə və təşkilatların adından əkililər, tərzililər düzülüb.

Söhrab Tahirinin qələm dostları, poeziya-sevərlər, tanınmış elm və mədəniyyət xadimləri Təzəpir məscidində gələrkə görkəmli şairə və gözəl insana son borclarını veriblər.

Sonra görkəmli şair son mənzilə yola salınıb. Mərhum II Fəxrı xiyabanda torpağa tapşırılıb.

Söhrab Tahiri 1926-cı il may ayının 27-də İrənin Astara şəhərində anadan olub. Sonralar o, ailəsi ilə birlikdə Kırmanşah şəhərinə köçərək orada orta məktəbdə oxuyub və “İran-İngilis neft şirkəti”ndə çalışıb. Təhsilini davam etdirmək məqsədilə Bakıya gələn Söhrab Tahiri 1946–1950-ci illərdə Bakı Hərbi Məktəbinin, 1952–1957-ci illərdə isə Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsinin tələbəsi olub.

O, 1962-1966-cı illərdə Azərbaycan Demokrat Firqəsinin Bakı komitəsində birinci katib, “Azərbaycan” qəzeti və jurnal redaksiyalarında bədii şöbələrdə müdir, “Səhər” ədəbi-tarixi jurnalında baş redaktor müavini, 1984-cü ildən “Azərbaycan” jurnalında redaktor işləyib.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyi idarə heyətinin, “Literaturnıy Azerbaydjan” jurnalı redaksiya heyətinin, “Yazıçı” nəşriyyatının bədii şurasının, Azərbaycan Ədəbiyyat Fondu idarə heyətinin üzvü, SSRİ ədəbiyyat fondu plenumunun üzvü, Azərbaycan Yazıçılar Birliyi şeir şurasının sədri (1986-1991) olub. 1991-ci ildə bədii ədəbiyyatı təbliğat bürosu idarə heyətinin sədri təyin edilib. İnciləbi, ədəbi-ictimai fəaliyyətinə görə Təbrizdə “21 Azər” medalı və bir sıra başqa medallarla, Azərbaycan SSRİ Ali Soveti Rəyasət heyətinin fəxrı fərmanı ilə təltif olunub.

2006-cı ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı ilə “Şöhrət” ordeninə layiq görülmüşdür. 2010-cu ildə Rusiya Yazıçılar İttifaqı və onun Moskva şəhər təşkilatı nəzdində fəaliyyət göstərən Yazıçı-tərcüməçilər İttifaqının qərarı ilə Beynəlxalq V.V.Mayakovski ordeni ilə təltif edilib.

Şairin 1000-dən çox şeiri, 57 poeması, 8 romanı, 10 povesti, 70-dən çox hekayəsi, 800-dən artıq ədəbi-elmi-publisistik məqaləsi çap olunub. Bununla yanaşı, xarici ölkələrdə də kitabları nəşr edilib.

Kamilla Hüseynova səhnə ilə vidalaşır

Mayın 11-də Azərbaycan Dövlət Akademik Opera və Balet Teatrının aparıcı solisti, Xalq artisti, “Qızıl dəvriş” və “Zirvə” mükafatları laureatı Kamilla Hüseynova N.Rimski Korsakovun “Şəhrizad” baletinin tamaşasında sonuncu dəfə səhnəyə çıxaçaq.

Teatrın mətbuat xidmətindən AzərTAc-a bildirilib ki, sənətkar səhnə əsərində Zibeydə obrazını canlandıracaq.

K.Hüseynovanın çıxışları bir sıra xarici ölkələrin - Rusiya, Türkiyə, Fransa, Belarus və Çexiyanın milli teatr səhnələrində çoxsaylı tamaşaçı rəğbətini qazanıb. Aktriisa 20 ildən artıq bir dövrdə repertuarda olan bütün milli və klassik tamaşalarda əsas partiyaları yüksək ustalıqla ifa edərək tamaşaçıların yaddaşında dərin iz qoya bilib. Yüksək peşəkarlıq, artistizm, ehtiras və məhəbbətlə yaratdığı Şəhrizad (“Min bir gecə”), Gözəllər gözəli (“Yeddi gözəl”), Tomris (“Rast”), Baycan (“Eşq və Ölüm”), Zibeydə (“Şəhrizad”), Gülyanaq (“Qız qalası”), Leyli (“Leyli və Məcnun” – Q.Qarayev) və onlarla digər obrazı iki onillik ərzində sənətkarı öz sənətində parlandıb.

Hazırda K.Hüseynova teatrın balet truppasının, eyni zamanda, Bakı Xoreoqrafiya Akademiyasının bədii rəhbəri vəzifələrində çalışır və bütün fəaliyyətini Azərbaycan milli baletinin formalaşması və inkişafına yönəldib.

Bəstəkarlıq məktəbinin təşəkkülündə Üzeyir Hacıbəyli mərhələsi

Mayın 5-də Üzeyir Hacıbəylinin ev-muzeyində “Bəstəkarlıq məktəbinin təşəkkülündə Üzeyir Hacıbəyli mərhələsi” mövzusunda konfrans keçirilib.

AzərTAc xəbər verir ki, konfransda Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə, sənətsünəslşq üzrə fəlsəfə doktoru Səadət Təhmiraşqızı, Üzeyir Hacıbəylinin ev-muzeyinin böyük elmi işçisi Sevinc Quliyeva, Nazim Kazımov, Lalə Hüseynova, Telman Quliyev çıxış ediblər.

Bildirilib ki, konfransın keçirilməsində məqsəd Üzeyir Hacıbəylinin publisist, jurnalist və pedaqoji fəaliyyətini bir daha tədqiq etmək, onun elmi əsərlərini araşdırmaq, çoxşaxəli irsinə öyrənmək və gələcək nəsillərə çatdırmaqdır. Çıxış edənlər Üzeyir Hacıbəylinin Azərbaycan xalq musiqisinin tarixi və nəzəriyyəsinə dair tədqiqatlarından, Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin təməlini qoymasından, ümumiyyətlə, Vətən qarşısındakı xidmətlərindən danışdılar.

Diqqətə çatdırılıb ki, Üzeyir Hacıbəyli zamanın nəbzini tutan böyük sənətkar olub.

O, yaradıcılığında xalqın milli ruhuna uyğun janrlar, müxtəlif bədii-estetik obrazlar tapan dahi bəstəkar olub. Çox maraqlıdır ki, Ü.Hacıbəyli haqqında ilk tədqiqat işlərini Azərbaycanda musiqişünaslar deyil, tanınmış teatrşünaslar, tarixçilər, yazıçılar yazıb. Ü.Hacıbəyli ədəb və dramaturq kimi də böyük istedad sahibi olub. Musiqili komediyalarının librettolarını özü yazıb, mətbuatda musiqi mədəniyyətinin ən aktual problemlərinə həsr olunmuş dərin məzmunlu, gözəl üslublu məqalələrlə çıxış edib.

Aynur Əhmədova, Niftulla Əsgərov, Tərən Abdul-layev, Gülər Kərimova və başqaları ifa ediblər.

Qeyd edək ki, Lənkəran teatrının truppası Gənc Tamaşaçı Teatrının səhnəsində digər bir tamaşa ilə də çıxış edəcək. Yaradıcı kollektiv İran rejissoru Xeyrullah Təgəyənipurun quruluşunda iranlı yazar Bəhram Beyzayinin “İlan Sultan” tamaşasını təqdim edəcək.

Lənkəran teatri hesabat verir

Lənkəran Dövlət Dram Teatrının yaradıcı kollektiv Azərbaycan Dövlət Gənc Tamaşaçı Teatrının səhnəsində italyan dramaturqu Eduardo de Filipponun “Ruhlar” tamaşası ilə çıxış edib.

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyindən AzərTAc-a bildirilib ki, Lənkəran Dövlət Dram Teatrının baş rejissoru Tural Mustafayevin quruluş verdiyi bu səhnə əsərinin quruluşçu rəssamı

Mustafa Mustafayev, musiqi tərtibatçısı Telman Qəniyevdir.

Əsas rolları Əməkdar artist Adil Zeynalov, aktyorlar Əbülfəz Axundov, Qızılgül Quliyeva, Miraslan Ağayev,

I YAZI

○ ...“YAK” ağ buludlarla bəhsə girərək səmanın sakitliyini pozmuşdu. Çağırılmamış “dəmir quş” neçə saat idi ki, inadkarcasına qərbə doğru uçurdu. Qüruba yollanan günəşin şüaları nazlı buludların üstünə sanki əlvan xalı döşəmişdi. Ancaq bir-birinə qısılmış buludlardan aşağıda, torpağın üstündə həyat öz axarı ilə davam edirdi. Burada, səmanın ənginliklərində isə zaman necə də cazibədar görünürdü...

Kərim “YAK”-ın illüminatordan açılan bu ecazkar mənzərəyə baxmaqdan doymurdu. Salondakı 7 hərbi-mühəndis çoxdan mürgü vururdu. Böyük Vətən Müharibəsinin bitməsindən bir ay keçsə də, bu adamlar hələ də şirin yuxunun nə olduğunu bilmirdilər. Kərim özü də iki gecə idi ki, gözünü qırpmırdı. Almaniyaya səfərinin bütün məsuliyyəti onun üzərinə düşmüşdü. Kırpikləri qapansa da, son günlərin hadisələri gözləri önündə canlanırdı...

- Yoldaş Ali Baş Komandan! Texnikleytenant Kərim Kərimov əmrə hazırdır!

Stalin, qarşısında farağat dayanmış bu çəllimsiz oğlanı diqqətlə süzüb razılıqla başını tərptədi. Lavrenti Beriya vaxt itirmədən məruzə etdi:

- Yoldaş Stalin, “Katyuşa” ilə işləyən mühəndis bu oğlandı! Sizin söyləmişdim, gənc də olsa, işin öhdəsindən gəlirdi. Raketlər barədə də maraqlı fikirləri var. İcazənizlə, Almaniyaya yollanacaq qrupa başçılıq ona tapşırılsın.

L.Beriya bu sözləri nahaqdan demirdi. Kərim Abbasəli oğlu Kərimov 1917-ci ildə Bakıda anadan olmuşdu. Hələ uşaqlıqdan radiotexnikaya böyük maraq göstərirdi. 1926-cı ildə Bakıda ilk radioötürücü işə başlamışdı. Kərim də tələbə ikən bir neçə radio cihazı quraşdırmış, hətta Mərdəkan radioqovşağının müdiri təyin olunmuşdu.

Həmyerlimiz 1941-ci ildə Azərbaycan Sənaye İnstitutunu bitirəndə artıq Böyük Vətən müharibəsi başlamışdı. Gənc mütəxəssis 1942-ci ildə Dzerjinski adına Artilleriya Akademiyasının 5-ci kursuna daxil olmuş, 1943-cü ildə mina istehsalı üzrə diplom işini uğurla müdafiə edərək topçu-mühəndis ixtisasına yiyələnmişdi.

Bundan sonra Kərim “Katyuşa” raketlərini hazırlayan konstruktör heyətinin tərkibinə daxil edilmişdi. Onun bir neçə səmərələşdirici təklifindən sonra bu silahın kütləvi istehsalına start verilmişdi.

1943-cü ildə müharibənin gedişində böyük dönüş yaratmış “Katyuşa”nın istehsalına şəxsən Beriya nəzarət edirdi. Ona görə də 1945-ci ilin iyun ayında Almaniyaya gedəcək məxfi qrupa kimin başçılıq etməsi məsələsi ortaya çıxdanda Beriya tərəddüdsüz Kərimovun namizədliyini irəli sürmüşdü. Lakin son sözü Stalin deməli idi.

Sovetləri 3-cü Reyxdə hazırlanmış FAU-2 raketləri çoxdan maraqlandırır. Almaniyaya yollanacaq qrup bu yeni tip raketlər haqqında daha ətraflı bilgi toplamalı, silahın nümunələrini əldə edib gələcək tədqiqatlar üçün Moskvaya gətirməli idi. Stalinin tapşırığına əsasən, Almaniyadakı Baş Qərargahın nümayəndələri müttəfiq orduların müvafiq qurumları ilə razılığa gəlsələr də, vaxt itirmək olmazdı, çünki Amerika və İngiltərənin xüsusi kəşfiyyat orqanları texnologiya ilə bağlı mümkün olan hər şeyi Almaniyadan gizləncə çıxarmağa çalışırdı.

...Beriya sözünü bitirsə də, Stalin ağır addımlarla otaqda hələ də var-gəl edirdi. Nəhayət, keçib yazı masasının arxasında əyləşdi və əlindəki qəlyanla onlara da oturmaq işarəsi verdi.

- Azərbaycanlısan deməli...

Stalinin şirin gürcü ləhcəsində dedi ki, bu sözlərdən sonra Kərim cəld stuldan qalxdı.

- Bəli, yoldaş Stalin!

- Əyləş, Kərimov, əyləş. Sizinlə böyük hörmətim var. Mərd adamlardır! Mən bunu yaxşı bilirəm.

Stalin “Zolotoye Runo” qutusunda bir papiros çıxartdı.

- Kərimov, FAU-2 barədə bəs siz nə düşünürsünüz?

Kərim FAU-2 haqqında Sovet kəşfiyyatının göndərdiyi məxfi hesabatlarla tanış idi. Bilirdi ki, FAU-2 dünyada uzaq mənzilli bir pilləli ilk ballistik raketdir.

Alman konstruktörü Verner fon Braun tərəfindən hazırlanmış bu silaha Hitler və 3-cü Reyx böyük ümid bəsləyirdi.

Faşistlər ilk dəfə bu silahdan 1944-cü il, sentyabrın 8-də istifadə etmişdi və cəmi 3225 raket atılmışdı. FAU-2 şaquli istiqamətdə havaya qalxırdı, 100 km hündürlükdə, saniyədə 1700 metr uçaaraq 320 km məsafədəki hədəfi vura bilirdi. Raket etil spirti və duru oksigenin qarışığı ilə işləyirdi. Məxfi məlumatlara görə, fon Braunun başçılıq etdiyi konstruktör bürosunda FAU-2-nin bazasında yeni ikipilləli A-9/A-10 qitələrarası ballistik raketin layihəsi hazırlanmışdı. Bu qurğu 5 min km məsafəyə uça biləcəkdi. Lakin almanlar yeni silahın istehsalına macal tapmamışdı.

Yenicə yaranmaqda olan Sovet raketqayırma sənayesi üçün alman silahlarının istehsalında istifadə olunan materialların analizi böyük əhəmiyyət kəsb edirdi. Şübhəsiz, Stalin gənc mühəndis K.Kərimovun FAU-2 barədə məruzəsindəki əsas müddəalardan xəbərdar idi, amma onu diqqətlə dinlədi, sözünü kəsmədi. Stalin sonda dedi:

- Amerika prezidenti Trümen, İngiltərənin Baş naziri Çörçill də FAU-2-yə böyük maraq göstərir. Onları qabaqlamaq lazımdır. Bu çox vacibdir, yoldaş Kərimov!

...“YAK” buludların içində girdiyindən təyyarə bərk silkələndi.

Fərhad SABİROĞLU

Müqəddəs sevgi

Fərhad ABDULLAYEV

Yuxular müxtəlif olur. Xoşbəxt, qorxulu, ağ-qara, rəngli... Səsli yuxular da var. Bir də deyirlər ki, filankəs yuxuda sayıqlayır, oyananda isə nə dediyini xatırlamır...

Ermənistanda bir hərbi var, o da hər gün yuxu görür, sayıqlayır, hətta deyilənə görə, yuxuda ağlayır da. Kişini nə rəyada, nə də oyanandan sonra ovundura bilmirlər. Axı zarafat deyil, adam “Kommandos” (!) ləqəbi ilə tanınır, general-mayor rütbəsi var.

Yəqin, soruşacaqsınız ki, Arkadi Ter-Tadevosyanın yuxuda sayıqlamalarını harda eşitmişən? Nə deyib ki?

Açıqı, bu hərbinə şəxsən tanımırıam, amma onun barədə oxuduqlarım belə qənaətə gəlməyə imkan verir: dedikləri sayıqlamadan başqa bir şey deyil!

Nə isə... Arkaşa rəyada nə görübsə, hövlək yataqdan tullanıb, cumub “Sobesednik Armenii” nəşrinin redaksiyasına, başlayıb sərsəm-sərsəm danışmağa: “Azərbaycan Dağlıq Qarabağda döyüşlər ideyasından əl çəkməsə, növbəti addığımız Bakıya raket zərbələrinin endirilməsi olmalıdır. Daha doğrusu, Azərbaycanın neft mədənlərini, buruqlarını vurmalyıq. Belə də Azərbaycanın 30 faizi məhv olacaq. Bu, özü bəsdir. Yerdə qalan ərazilərdə isə yeni respublikalar yaratmalıyıq. Dünya Birliyi bizə heç nə deyən deyil. BMT Nizamnaməsinə uyğun olaraq Azərbaycana preventiv, qabaqlayıcı zərbələr endirmək hüququmuz var”.

Ter-Tadevosyan sonra xəstə tənqidiyinin məhsulu olan təkliflə çıxış edib: “Azərbaycana qarşı nüvə silahından istifadə edə bilərik. Doğrudur, hətta müdafiə məqsədilə nüvə silahından yararlanmaq fikrinə düşən istənilən dövlət dərhal Dünya Birliyinin sanksiyaları ilə qarşılaşır. Nüvə texnologiyalarına yiyələnmiş İranı xatırlayın. Amma bizim başqa silah istehsal etmək, hazırlamaq imkanlarımız var. Nüvə bombası olmasa da, çox təhlükəli bir silah. Nüvə bombasından min dəfə az effektiv, amma adi silahlardan min dəfə güclü. Azərbaycan bilməlidir ki, radioaktiv tullantılardan hazırlanmış “çirkli bomba” ilə onları vura bilərik. Bundan başqa, Azərbaycana qarşı xüsusi hazırlanmış, təlim keçmiş dəstə və qruplardan istifadə etməliyik”.

...Uşaqlığı Bakının dağlıq məhəlləsində, “Sovetski” adlanan ərazidə keçib. Elə atam da burda böyüyüb. Dələniz “Hüseynbəla açıqlığı” deyilən yerdə yaxın idi (indi bu ərazilər sökülüb). Atam həmişə buradakı birmərtəbəli köhnə evlərə baxanda Böyük Vətən müharibəsi illərini xatırlayırdı. 1941-ci ildə Hitlerin qoşunları Mozdok ətrafına qədər gəlib çatmışdı. Faşist qırıcları hər gün Bakı üzərində dövrə vururdu. Azərbaycanın qara qızılı hər gecə Hitlerin yuxusuna girirdi, ona görə də bomba atmırdılar, amma göydən fuqas yağdı. Atam deyirdi ki, “hər evin damında su dolu çəllək saxlayırdılar. Biz də başqa məhəllənin uşaqları kimi damlarda gecədən səhərədək növbə çəkirdik, fuqas düşən kimi onu maşa ilə götürüb çəlləyin içində basırıdık...”

Mərhum kino ustadı Həsən Seyidbəylinin lentə aldığı “Bizim Cəbiş müəllim” filmində də oxşar kadrlar var. Şübhəsiz, sənətkar bu hadisələrin canlı şahidi olduğu üçün həmin kadrları filmə daxil edib...

Düşünürəm, əgər o qanlı-qadali illərdə Sovetskinin yarıx, yarıtox uşaqları Hitlerin fuqaslarından qorxmayıb, faşistlərə dərslər veribsə, indi biz Arkaşanın qotur bombasından qorxub gizlənəcəyik? Əsla! Qondarma general-mayor bunu ancaq rəyasında görə bilər (yaxınlarda bu rəyanı da ona haram eləcəyik!).

Arkaşa, sən və quldur həmtayların, siz Azərbaycanın cəbhəyən bölgələrində yaşayan dinc, silahsız əhalini xaincəsinə raket atəsinə tutursunuz, cavabınızı da alanda şivən qoparırsınız. Amma bilin, nəinki böyük, heç uşaqlarınız da sizin mərmilərdən qorxmur. Onların mərd duruşunu, qığılcım saçan qəzəbli gözlərini, dağ boyda ürəyini görmüsünüzmü? Bu igidlər düşməni qabağından qaçarmı? Onları nə ilə qorxuda bilərsiniz? Evlərini, məktəblərini dağıdıb yerlə-yeksan qoymusunuz, amma qələbə əzmini, Vətən sevgisini heç kim onların əlindən ala bilməz. Çünki bu sevgi onlara ana südü ilə keçib!

FAU-2 əməliyyatı

○ "Vətən hardan başlayır" sualı həmişə aktualdır. Aktualdırsa, deməli, bu suala çoxlu da cavablar verilir, onun ətrafında müzakirələr aparılır. Ən sadə və hamının qəbul etdiyi həqiqət bundan ibarətdir ki, Vətən başlanğıcını sənin evindən götürür. Bu evi qorumaq üçün bəzən müharibələrə qoşulmalı olursan. İstəməsən belə... Bugünlərdə anadan olmasının 93-cü illiyini qeyd etdiyimiz Ümum-milli lider Heydər Əliyevin söylədiyi kimi, Vətən müharibəsi bütün xalqın, ayrı-ayrılıqda hər bir vətəndaşın öz şərəf və namusunu qorumaq üçün aparılan müharibədir. Qarşıdakı düşməndir, sənə eyni cəbhədə vuruşan dost. Sən ön cəbhəyə getməyə məhkum olan əsgərsən, arxa cəbhədəkilər də əsgər ailəsinin üzvləridir. Mən "imperialist maraqları bölüşmürəm" deyib yaxanı kənara çəkə bilməzsən, çünki imperiyalar həm də sənə, ailənin yaşadığı evin, gözdiyin torpağın üstündə mübarizə aparırlar. Vəssalam.

Statistika təkcə rəqəmlər deyil

Bu il Azərbaycan da postsovet ölkəsi olaraq İkinci Dünya müharibəsində faşizm üzərində qələbənin 71-ci ildönümünü qarşılayır.

Bu müharibə haqqında çox şey danışmaq olar. Lazımdır da. Həm də ona görə ki, onun veteranları arasından bu günümüzədək gəlib çatan adamların sayı günü-gündən azalmaqdadır. Təsəvvür edin ki, 1941-ci ilin iyununda – Vətən müharibəsi başlayanda cəbhəyə yollanan adam bu gün yaşayarsa, riyazi məntiqlə onun yaşı 90-nı keçmiş olmalıdır. Yəni, ildən-ilə bizim o müharibəni öz gözləriylə görmüş adamların canlı söhbətlərini eşitmək ehtimallarımız sifırı yaxınlaşır. Kədarli də olsa, reallıqdır...

İkinci Dünya müharibəsi illəri bəşəriyyətin XX əsrdə üzleşdiyi ən ağır və dəhşətli dövr idi. Azərbaycan xalqının bu müharibədə göstərdiyi əzmkarlıq və qəhrəmanlıqları sadalamaq uzun zaman istəyir. İmkanlarımız daxilində həmin tarixə qısa ekskurs edək:

Almaniya Sovet İttifaqına qarşı müharibəyə 22 iyun, 1941-ci ildə başladı. Alman komandanlığı Bakı neftinə xüsusi önəm verirdi və Qafqaz uğrunda vuruşlarda əsas məqsəd Bakı üzərində nəzarəti ələ keçirmək idi.

Bugünümüzdə örnək olan qəhrəmanlıq tariximiz

Qafqazın işğalı üçün tərtib edilmiş planın (Edelveys planının) həyata keçirilməsi faşistlərin "A" qrupu ordusuna həvalə edilmişdi. Həmin planda Qafqaz beş işğal rayonuна bölünməli idi və onlardan biri, Azərbaycan əlahiddə rayonu idi. "Ost" planına görə, Bakı 1941-ci il sentyabrın axırına qədər işğal olunmalı idi. Faşistlər Bakını işğal edib, onun neftini alman şirkətlərinin sərəncamına verməli idilər. Azərbaycan hərbi əməliyyat meydanına çevrilməsə də, müharibənin əvvəlindən axırnadək fəal iştirak etdi. Azərbaycanın bütün maddi və mənəvi sərəvətləri, insan qüvvəsi faşizmə qarşı müharibəyə cəlb olundu.

İkinci Dünya müharibəsində həlak olan 57 milyon adamdan 27 milyonu sovet vətəndaşları, onların da 300 min nəfərindən çoxu azərbaycanlılar idi.

Azərbaycanlılardan ibarət 416-cı, 402-ci, 396-cı, 223-cü, 77-ci və s. milli diviziyalar Simferopolun, Odessanın və digər şəhərlərin, 77-ci diviziya Polşa və Çexoslovakiyanın, 223-cü diviziya Yuqoslaviyanın azad olunmasında fəal iştirak etmiş, 416-cı diviziya Qafqazdan Berlinə qədər böyük döyüş yolu keçmiş, Berlinin süquta yetirilməsində xüsusi fəallıq göstərmişdi. Təkcə Fransanın cənubunda gedən partizan hərəkatında 1000 nəfərdən çox, Yuqoslaviyadakı partizanların zərbə briqadasında 600 nəfərdən çox azərbaycanlı vuruşmuşdu.

Azərbaycanın Ümummilli Lideri Heydər Əliyev xatırladırdı: "Çoxları indi də deyir ki, əgər Azərbaycan nefti olmasaydı, İkinci Dünya müharibəsində SSRİ-nin İngiltərə-Amerika koalisiyası ilə birlikdə alman faşizminə qalib gəlməsi mümkün olmazdı".

İkinci Dünya müharibəsi illərində Baltik dənizindən Qara dənizə qədər uzanmış cəbhənin tələb etdiyi bütün benzinin 80 faizini, sürtkü yağlarının 90 faizini Azərbaycan təmin edirdi. Hitler Qafqaza hücumu başlayanda feldmarşal Manşteynə demişdi: "Biz mütləq Bakını tutmalıyıq. Əgər biz Bakı neftini ələ keçirməsək, müharibəni uduzacağıq". Bu məqsədlə Hitler Xəzər boyunca, Qroznı-Mahaçqala-Bakı istiqamətində hücum keçmə və hərbi təyyarələrdən desant buraxmaq haqqında tank və aviasiya komandanlarına əmr vermişdi. Lakin 1942-ci ilin avqust ayının sonunda faşist ordu hissələri Şimali Qafqazda Terek çayının sahillərinə çıxsalar da, güclü müqavimətlə üzleşib irəliləməyə doğru hərəkət edə bilmədilər.

İkinci Dünya müharibəsində Azərbaycanın xidmətlərini yüksək qiymətləndirən siyasi xadim Nikolay Baybakov deyirdi: "Faşizm üzərində qələbə üçün Azərbaycan etdiklərini bəlkə də heç bir respublika etməyib. 40-cı illərdə SSRİ-də çıxarılan 33 milyon ton neftin 23,5 milyon tonu Azərbaycanın payına düşürdü".

Vətən müharibəsi, yoxsa?..

Böyük Vətən müharibəsi barədə müzakirələr Azərbaycanın müstəqilliyə qovuşması ərəfəsində yenidən aktuallaşdı. Bu dəfə məsələyə, hətta müharibənin adına belə aqressiv yanaşanlar oldu. Arqument də bu idi ki, müharibə, vaxtilə Azərbaycanı işğal etmiş Sovet İttifaqı ilə faşist Almaniyası arasında gedib. Başqa sözlə desək, azərbaycanlı özlərini yox, "böyük qardaşın" onlara "zorla sevdirmək istədikləri sovet vətəni"ni" qoruyublar. Hətta belə bayağı söhbətlər də oldu ki, guya faşist Almaniyası müharibəni qazansa, Azərbaycan daha çox ağ gün görərdi, daha sürətlə inkişaf edərdi. Bu qaragüruh fonunda 1990-cı ilin Qanlı Yanvar faciəsini də xatırladanlar vardı. Müqayisə, əlbəttə, qüsur – müqayisə müstəviləri və tarixi şərait fərqli idi. Müstəqillik eforiyası altında yaranmaqda olan bu münasibət nəticəsində Azərbaycan keçdiyi bütün bir tarixi mərhələ kəsilib kənara atılırdı, Böyük Vətən müharibəsində verilən qurbanların ruhuna, müharibə iştirakçılarının göstərdikləri şücaətə, arxa cəbhədəkilərin fədakarlığına hörmətsizlik edilirdi.

Heydər Əliyev hakimiyyətə qayıtdıqdan, Azərbaycanda ictimai-siyasi vəziyyət dəyişəndən sonra Böyük Vətən müharibəsinin veteranlarına və ümumiyyətlə, İkinci Dünya müharibəsinin qəhrəmanlarına nümayiş etdirilən etinasızlıq və bəzən də hörmətsizlik halları aradan qaldırıldı. Heydər Əliyev tərəfindən 1995-ci ildə imzalanan sərəncamla 9 may günü ölkəmizdə bayramlar sırasına daxil edildi.

Qəhrəmanlar unudulmur

28 iyun 1994-cü il tarixdə "Veteranlar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu Heydər Əliyev tərəfindən imzalandı. Bu qanunla müharibə, əmək, silahlı qüvvələr, daxili işlər və milli təhlükəsizlik orqanları veteranlarının statusu müəyyənləşdirildi. Qanunun qüvvəyə minməsi ilə bağlı Ulu öndər Heydər Əliyev demişdi: "...Azərbaycanın bütün ictimaiyyəti, bütün Azərbaycan xalqı bilməlidir ki, İkinci Dünya müharibəsinin, Böyük Vətən müharibəsinin veteranları bizim ən əziz, ən mötəbər insanlarımızdır. Onlara qayğı göstərmək, hörmət etmək, onların bütün problemlərini həll etmək bizim dövlətin və hər bir dövlət orqanının, hər bir namuslu Azərbaycan vətəndaşının borcudur".

Müharibə veteranları Prezident təqaüdü ilə layiq görülüblər. Ölkə başçısı İlham Əliyev Heydər Əliyev siyasi kursunun davamçısı kimi hər il 1941-1945-ci illər Böyük Vətən müharibəsi əlilləri, iştirakçıları, həlak olmuş və sonradan vəfat etmiş döyüşçülərin dul arvadları, arxa cəbhədə fədakarlıq göstərən şəxslərin vəziyyətlərini yaxşılaşdırılması ilə bağlı sərəncamlar imzalayır. Ötən il 1941-1945-ci illər Böyük Vətən müharibəsində qələbənin 70 illik yubileyi Azərbaycanda təntənə ilə qeyd olundu.

Bu gün həyatda olan azsaylı Böyük Vətən müharibəsi veteranları dövlətin böyük qayğısı ilə əhatə olunublar. Onlar Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən müntəzəm olaraq tibbi reabilitasiya vasitələri və minik avtomobilləri ilə təmin edilir, sanator-kurort müalicələrinə cəlb olunurlar.

Ölkəmizdə hər il İkinci Dünya müharibəsində həlak olmuş insanların xatirəsi ehtiramla yad edilir. Onların qəhrəmanlığı heç vaxt unudulmur. Bu gün Azərbaycan növbəti dəfə müharibə təhlükəsi ilə üz-üzədir. Ermənistan torpaqlarımızın 20 faizini işğal edib, üstəlik, düşmən tərəf hər gün atəşkəsi pozmaqda davam edir. Belə bir şəraitdə Böyük Vətən müharibəsi iştirakçılarının fədakarlıq tarixçələrini şəərəflə vərəqləmək zərurəti daha da artır. Çünki onlar bütün bəşəriyyətə qəhrəmanlıq nümunəsi göstəriblər.

RƏBİQƏ

Faşizm üzərində qələbədən 71 il keçir

Sözə, bədii mətnlərə tarixin bütün dövrlərində ehtiyac olub. Söz – zamanın biləyindən yapışan, onun nəbzini yoxlayan bir təbib olub həmişə. Gərdirsin əli hər yerdən üzüləndə, dünya qələmin gücünə, bədii sözə söykənib. Bunu zaman-zaman sınaqlardan keçən ədəbiyyatımız da təsdiqləyir. Təəssüf ki, yazılan gözəl əsərlərlə yanaşı, bu günün mənzərəsi fonunda yaşanan xaos bir söz bumnada da şahid oluruq. Bu, əsl sözə qiymət verən oxucularda bir xəyal qırılığını yaradır. Ədəbi mühitdə yaşananlar, məsələ, yaşından, təcrübəsindən, istedadından asılı olmayaraq, romançılığa aludə olmağın bu gün bir dəb halını alması, nəticədə sözün urvatdan düşməsi ədəbiyyatsevərləri məyus edir. Belədə klassiklərimizin tarixin dolanbaclarından keçib gəlmiş əsərlərinə bir daha üz tutmağa dərin ehtiyac duyulur. Bu baxımdan, sənətkarlarımızın əsərlərindən örnəklər verməyi planlaşdırmışıq. Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli ədiblərindən olan Əhməd Cəmilin şeirləri ilə missiyamızı davam etdiririk.

Yadigar

*Odur köhnə dəyirman iki yol ayrıcında,
Orada iydələrin altı kölgəli, sərini...
Bir qızın gül əlləri bir gəncin ovucunda,
Oğlan güllür, qız dalıb düşünüür dərin-dərin.*

*Dikilir bir-birinə mehriban qara gözlər,
Qız oğlana bir daha diləyir uğurlu yol.
Ürəkdən dodaqlara axır bu sadə sözlər:
- Mehparacan, unutma!*

- Kağız yaz!
- Arxayın ol!

*Onlar ilk dəfə dadır eşqin ayrılığını...
Ah, nələr pıçıldaıdır, o öpüşən dodaqlar!
Qız uzadır oğlana öz güllü yaylığını:
"Al, - deyir, - bu yaylığı, saxla məndən yadigar".
Beləcə vidalaşır iki əziz sevgili,
Həzrin-həzrin hardasa çalınır uzaqda ney...
Gənc gedir süngüsüylə qorumağa bu eli,
Qız qalır intizarda, gözləri yol çəkir hey.
Keçir həftələr, aylar,
bir-birindən vəfasız.
Oğlan çapır atını yel kimi cəbhələrdə.
Boylanır yola sarı hər axşam, hər səhər qız...
Bir quş olmaq istəyir qız o daqiqələrdə.*

*Uzaqlarda, dağların dalında çiskin, duman...
Düşmənin mərmiləri sovrur göyə qarı.
Çapır qızıl atlılar,
öndə o gənc qəhrəman,
Gurlayır ordumuzun uzaqovuran topları.*

*Dağ əzəmətli tanklar düşməyə hücum edir,
Qopur "Ura!" səsləri azad vətən namına.
Mənim sə qəhrəmanım, odur, qabaqda gedir.
Şığıyır tərən kimi düşməni istehkamına!*

*Bəzən döyüşdən qabaq,
bəzən döyüşarası,
Qanadını gərəndə qorxunc sükut havada,
Görürsən, yada düşür sevgili Mehparası,
Açıq güllü yaylığı, baxır hərdən davada.*

Can nənə, bir nağıl de!

Can nənə, bir nağıl de!

- Ay nənə, bir nağıl da de!
- Ömrüm-günüm, yat daha,
Hamısını indi desəm, nağıl qalmaz sabaha.
- Can nənə, de birini də.
- Ağrın alım, sözə bax.
Evimizdə səndən savay,
gör, heç varmı bir oyaq?
Gecə keçib, ev soyuyub, hənir gəlmir ocaqdan;
Taxt üstündə məstan pişik,
odur yatıb bayaqdan.
Ört üstünü, dərdin mənə,
bax, eşikdə yel əsir...
- Qar yağırımı?
- Elə yağır... biraq qılınctək kəsir...
Belə yağsa, qar sübhəcən yolu-izi örtəcək;
Kırpiklərin lap qovuşub,
cirtədən bala, yat görək.

*Nənə yığır düyünçəyə iynəsini, sapını,
Külək hərdən taqıldadır pəncərəni, qapını.
Körpə çəkir təzə, güllü yorğanını üzünə,
Gözlərini yumur...
amma yuxu getmir gözüünə.
- Ay nənə, o kimdir elə pəncərəni bərk vurur?
- Heç kim deyil, yat, ay bala,
yeldir, qarı sovrurur...
- Bir gizilti duyur uşaq vücudunda bu ara,
Həsət qonan gözlərini zilləyərək divara,
Çarpayının baş ucunda öz əliylə asdığı
Şəklə baxır, fikrə gedir, qucaqlayır yastığı...
- Bəs ay nənə, atam indi haradadır, görürsən?
- Bıy, başıma nələr, oğul,
yatmayıbsan hələ sən?!*

- Axı, nənə, heç demirsən atam haçan gələcək,
İndi onu səngərdə bəs üsütmürmü qar, külək?
- Ömrüm-günüm, körpə quzum,
qurban olum adına,
Niyə köks ötürürsən o düşəndə yadına?
Atan yazır: hələ xoşdur bu tərəfdə havalar.
Deyir oğlum darıxmasın,
görüşərik bu bahar.
Bağçalarda çiçək açar gülöyşə nar, yasəmən,
Qaranquşla bir zamanda qayıdaram
kəndə mən...
Heç darıxma, dərdin alım,
atan gələr, o zaman
Sənə çoxlu nağıl deyər əsgərlikdən, davadan!
Di yat, indi gecə keçir...
- Onda, nənə, ay nənə!
Qoy kəsməyə ağ toğlunu,
qalsın atam gələne.
- Yaxşı, bala, qoy bağlarda
çiçək açsın nar, ərik,
Sağlıq olsun, ağ toğlunu atan üçün kəsərik.
Mən eyvana xalı sallam, anan evi bəzəyər,
El qaydası süfrə açar,
qohum-qonşumuz gələr.
Sən atam qucaqlayar, üz-gözündən öpərsən,
Qoca baban saz kökləyib,
nağıl deyər sübhəcən...
Körpə güldü... həsrət qonan
gözlərindən uçdu qəm,
Öpdü onun xəyalını indi özgə bir aləm:
Qaranquşlar uçub gəldi,
açdı çiçək, güldü yaz...
Qucaqladı atasını, sonra kimsə çaldı saz...
Körpə özü hiss etmədən, onu yuxu apardı,
Çöldə isə bütün gecə külək tufan qopardı.

Tez ol, sevgilim, tez ol!

*Sən bir şəfqət bacısı,
mən döyüşçü qəhrəman,
Artıq verdi bu gündən qəti hökmünü zaman,
Tez ol, sevgilim, tez ol!
Gəlib keçir saatlar,
Qapımızda kişnəyir yəhərli köhlən atlar.
Tez ol, götür çantanı, gərək biz yola düşək!
Tez ol, darvazaya çıx, gəl yubanma, görüşək...
Mən köhlən at belinə yatıb quş kimi uçum,
Sən də çap, dalımca gəl,
başlamb artıq hücum.
Tez ol, sevgilim, tez ol!
Düşməni aşib həddini,
Quldur kimi keçib o, Vətənin sərhəddini.
Öz qanında boğulsun gərək o qanlı düşməni,
Yoxsa qoya bilmərəm qılınclımı qına mən!
Sevgilim! Dava günü mənə həsrətlə anma,
Desələr ki, əsirəm, ölmüşəm, yox, inanma!
Səngərləri axtarıb, soruşma heç hardayam,
Bil ki döyüş zamanı ən ön sıralardayam!
Mən üfüqdən-üfüqə şığıyıb ildırım tək,
Düşmənlərin başına ölüm yağdıraram gərək!
Sənsə odlardan keçib, harda yaralı görsən,
Şəfqətli əllərinlə yarasını tap hökmən,
Bağla mənim yaram tək,
qoyma ki qan aparsın;
Qoyma ölüm bir nəfəri sıramızdan qoparsın!
Tez ol, sevgilim, tez ol!
Gəl artıq vidalaşaq!
Yaylıq çıxarmaq nədir?!
Sən ki deyilsən uşaq!
Zərər yoxdur, döyüşdə, bəlkə ayrı düşərik,
Qalibiyyət günü biz Berlində görüşərik!
24 iyun 1941*

Tərcümənin iki əsas tipi var: **şifahi tərcümə** və **yazılı tərcümə**. Hər tip özlüyündə müəyyən növlərə bölünür.

Şifahi tərcümə

Şifahi tərcümə monoloq xarakterli söhbətin təktərəfli tərcüməsi, yaxud ikitərəfli söhbətin tərcüməsi deməkdir. Şifahi tərcümə abzaslı-ardıcıl tərcümə, fasiləsiz-ardıcıl tərcümə və sinxron tərcümə kimi növlərə bölünür. Şifahi tərcümə yazılı mətndən şifahi tərcümə, canlı danışıqın təktərəfli, yaxud ikitərəfli tərcüməsi, kino-video filmlərin dublyajı, nəticə çıxışının tərcüməsi və s. formada ola bilər.

○ **ikitərəfli tərcümə tərəf-müqabillərin danışıqının bir dildən o biri dilə və əksinə tərcüməsi** şəklində həyata keçirilir. Şifahi mətnin şifahi tərcüməsi olduğu kimi, yazılı tərcüməsi də mümkündür.

○ **abzaslı-ardıcıl tərcümə fasiləli tərcümə** deməkdir. Danışan öz nitqində fasilə verərək tərcüməçinin tərcümə etməsini gözləyir. Bu fasilə bir sözdən, söz birləşməsindən, cümlədən, paraqrafdan (bir neçə cümlədən) sonra verilə bilər.

○ **fasiləsiz-ardıcıl tərcümə** zamanı danışan öz nitqinə ara vermir, mütərcim müvafiq qeydlər aparır, danışan öz fikrini tamamladıqdan sonra informasiyanı ünvana ötürür (dinləyəne çevirir).

○ **sinxron tərcümə** şifahi tərcümənin ən yeni və yüksək peşəkarlıq tələb edən növüdür. Keçmiş SSRİ-də ilk dəfə 1928-ci ildə tətbiq edilən də, geniş şəkildə beynəlxalq təşkilatlarda – BMT,

AB, AŞPA və s. – XX əsrin ortalarından istifadə olunur. Xatırladaq ki, BMT-də hazırda altı dil – ingilis, fransız, rus, ərəb, Çin və ispan dilləri rəsmi dil statusuna malikdir və sinxron tərcümələr bu işlək dillər üzərindən edilir. Sinxron tərcümə prosesində, əsasən müasir elektron-texnologiyadan istifadə edilir (kompüter, mikrofon, qulaqlıq, diktofon, maqnitofon və s.) istifadə edilir. Sinxron tərcümə tərcüməçinin peşəkarlığından asılı olaraq, nəticədə 1-1,5 dəqiqə sonra, yəni 1-2 cümlə eşitdikdən sonra tərcüməyə başlamaqla, yaxud nəticə eyni anda (sinxron) söz birləşmələrini çevirmələr formasında gerçəkləşdirilir. Beynəlxalq təcrübədə nəticənin nitqini kəsməmək üçün stenoqrama bənzər xüsusi yazı şəkli ilə qeydlər apararaq sinxron tərcümə forması da mövcuddur.

Yazılı tərcümə

Yazılı tərcümənin növləri çoxdur və bu növlər tipoloji parametrlərinə (dil sisteminin müxtəlif səviyyəsinə, həcminə, texniki icrasına və s.) görə qruplaşdırılır. Bu qruplardan praktikada geniş şəkildə istifadə olunanları aşağıdakılardır:

Orijinalın və tərcümə dilinin tipinə görə

a) dildaxili tərcümə

○ **diaxronik (tarixi) tərcümə:** dilin arxaik (tarixi) mətninin həmin dilin müasir səviyyəsinə tərcümə (məsələn, osmanlı türkcəsindən müasir türkcəyə);

○ **transpozisiya:** bir janr və funksional üslubdan başqa bir janr və funksional üsluba tərcümə (məsələn, orijinalı osmanlıca olan bir qəzəlin müasir türk dilinə nəslrlə filoloji tərcüməsi);

b) dillərarası tərcümə

○ **binar tərcümə:** bir təbii dildən başqa bir təbii dilə çevirmə;

○ **intersemiotik tərcümə:** təbii dildən süni dilə çevirmə (məs., türkcədən esperantoya);

○ **transmutasiya:** bir süni dildən digər bir süni dilə çevirmə;

○ **Tərcüməni gerçəkləşdirən subyektlə orijinalın müəllifi arasındakı münasibətə görə;**

○ **ənənəvi tərcümə (insan tərəfindən edilən tərcümə);**

○ **müəllif tərcüməsi (orijinal mətnin müəllifi, eyni zamanda həmin mətni digər bir dilə tərcümə edəndir);**

○ **maşın tərcüməsi (texniki avadanlıq – kompüter tərəfindən edilmiş tərcümə);**

○ **qarışıq tərcümə (qismən maşın, qismən insan tərəfindən edilən tərcümə);**

○ **surdotərcümə (lal-karlar üçün işarəvi tərcümə).**

Mənbə (orijinal) mətnin tərcümə seqmentasiyasının tipinə və istifadə olunan tərcümə vahidlərinə görə

○ **morfemlərə görə tərcümə (struktur əlaqələri nəzərə alınmadan ayrı-ayrı morfemlərin tərcüməsi);**

○ **kəlmə tərcüməsi (sözlər arasında məna, sintaktik və üslub əlaqələri diqqətə alınmadan kəlmələrin tərcüməsi);**

○ **abzas-cümlə tərcüməsi (ardıcıl şəkildə tək-tək cümlələrin, yaxud abzasların tərcüməsi);**

○ **bütöv mətn tərcüməsi (mətnin bütöv şəkildə tərcüməsi).**

Orijinal mətnin və tərcümə mətninin təqdimat formasına görə

○ **yazılı mətnin yazılı tərcüməsi;**

○ **yazılı mətnin şifahi tərcüməsi;**

○ **şifahi mətnin yazılı tərcüməsi;**

○ **təktərəfli (yalnız bir dilə) tərcümə;**

○ **ikitərəfli (bir dildən o birinə və tərsinə) tərcümə;**

Orijinal və tərcümə mətnlərinin uyğunluqlarının xarakteri və keyfiyyətinə görə

○ **hərfi (sətri) tərcümə;**

○ **sərbəst (yaradıcı) tərcümə;**

○ **interpretasiya (təfsir // şərhli-izahlı tərcümə);**

○ **adekvat (yetərli qədər kommunikativ) tərcümə;**

○ **ekivalent (əslinə tam uyğun) tərcümə;**

○ **autentik tərcümə (orijinal və tərcümə mətnlərinin eyni hüquqi qüvvəyə malik olduğu tərcümə);**

○ **təsdiqli tərcümə (əslinə uyğunluğu hüquqi cəhətdən – notarial qaydada təsdiq edilmiş tərcümə);**

○ **transliterasiya (bir əlifbadan başqa bir əlifbaya keçirmə.**

Məsələn, əski Azərbaycan əlifbasındakı bir əlyazma əsərinin latın qrafikalı əlifbaya köçürülməsi, yaxud osmanlıca bir mətnin müasir türk əlifbasında nəşri).

Tərcümə ediləcək mətnin janr-üslub mənsubiyyətinə görə

○ **elmi-texniki tərcümə;**

○ **ictimai-siyasi tərcümə;**

○ **bədii tərcümə;**

○ **publisistik tərcümə;**

○ **hərbi tərcümə;**

○ **hüquqi tərcümə və s.**

Orijinal mətnin tam şəkildə, yaxud qısaldılaraq tərcüməsinə görə

○ **tam (bütöv) tərcümə;**

○ **qısaldılmış (fraqmentar, hissə-hissə) tərcümə;**

○ **aspekt tərcümə (müəyyən məqsədlə seçilmiş ayrı-ayrı hissələrin tərcüməsi);**

○ **referativ tərcümə (referat-konспект, referat-xülasə);**

○ **annotativ tərcümə (təsviri və referativ annotasiya);**

○ **konsultativ (mütəxəssis köməkliyi ilə, yaxud mütəxəssis üçün tərcümə).**

Orijinal mətnin orijinal dildən və ya ikinci dildən tərcüməsinə görə

○ **orijinal dildən tərcümə;**

○ **ikinci dildən tərcümə (tərcümədən tərcümə);**

○ **əks tərcümə (tərcümə dilindən yenidən mətnin orijinal dilinə tərcümə).**

Əsgər RƏSULOV,
Filologiya
elmləri
doktoru,
professor

Tərcümə növləri

Azərbaycan əsilli görkəmli türk yazıçısı, siyasətçi və dövlət xadimi Səməd Ağaoğlu (1909-1982) çağdaş Türkiyədə memuar ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biri kimi tanınır. Onun oxuculara təqdim olunan "Atamın dostları" kitabında atası, XX əsrin ilk onilliklərində Azərbaycanın və Türkiyənin fikir həyatında müstəsna xidmətlər göstərmiş Əhməd Ağaoğlunun (1869-1939) türkçülük hərəkatında, sənət və siyasət aləmində, yeni Türkiyənin qurulması uğrunda mübarizədə çiyin-çiyinə addımladığı bir sıra görkəmli şəxsiyyətlərin portretləri yaradılıb. Müəllifin ad çəkmədən son dərəcə səciyyəvi cizgilərlə rəsm etdiyi bu portretlər özlərinin, eləcə də Əhməd Ağaoğlunun həyatının, mübarizə və ideallarının bir sıra xüsusiyyət və keyfiyyətlərini aşkara çıxarır.

Səməd AĞAOĞLU

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Öz sözləri ilə desək, onu "dilsiz bir kin daim qovalayırdı". O halda boş şeylərə görə insanları dar ağacına göndərən Ankara İstiqlal Məhkəməsinin "ruh və xarakter etibarlı ilə hər nə qədər filan və filan şəxslərə yaxın olsa da, ruhunun və qəlbinin dərinliyində hər nə qədər Qaziyə düşmənçilik duyğusu yatsa da, Qaziyə sui-qəsdə qədər davam edən fəaliyyətlərdə o vaxt Çorumda yaşaması səbəbindən barmağının olmadığı" məntiqinə əsaslanıb çıxarılan bəraət qərarı, təbii ki, bu "fağır kinin" təzahürü ola bilməzdi.

Çorumda dönmədən öncə, o da İstiqlal Məhkəməsinin çəngindən qurtaran əski ittihadçılar kimi ananın "isti şorbasını" və "Azəri plo-vunu" yemək üçün Keçiröndəki evimizə gəlmişdi. Birinci Dünya hərbinin dimdik yeriyən, başı göylərdən aşağı enməyən ədib-qəzetçisi, bir sözü iki olmayan qürurlu siyasətçisi indi az danışan, çox düşünən, təvazükar insana çevrilmişdi. Siyasətə nifrət etdiyini, bundan sonra özünü yalnız ədəbiyyata, elmə, sənətə verməyə israrlı olduğunu söyləyirdi.

Onun sakitcə bir kənara çəkilib gözləmək dövrü Atatürkün ölümünə qədər çəkdi. Həmin tarixdən sonra isə qələmi, vücudu və iri, gur saçlı başı ilə yenidən siyasi həyatın mərkəzinə atıldı, böyük həyəcan, sevinc və səadət içərisində qəzetini artıq üçüncü dəfə çıxarmağa başladı. İndi ölkə tarixində qaranlıq bir dövrün başa çatdığını hər kəsə az qala bağırabağırta anladır.

Nə qədər qəribədir ki, onu qovalayan "dilsiz kinin" bəzi qurbanları Atatürk öləndə böyük öndərin yerinə atamın sürgün illərində türk aydınının dilində və qələmində əfsanəyə çevrilən qəzetçi dostunu keçirməyi belə düşünmüşdülər! Bu insanlar az zaman sonra onun təqiblərindən fəryad etdiyi "dilsiz kinin" hər tərəfdə yenidən üzə çıxdığını görəndə sadəcə dəliyə dönməklə qalmadılar. Həm də usta qəzetçinin İstiqlal Məhkəməsi dövrünün bütün məsuliyyətini - təhdidləri, qorxuları, edamları, dar ağacları, zopaları ilə birlikdə öləninin (Atatürk nəzərdə tutulur - V.Q.) çiyinlərinə yükləməyə çalışdığını hey-rətlə seyr etdilər.

Atamın dostları

Çorumdakı sürgün həyatını bitirib İstanbula döndüyü zaman bir daha siyasətə baş qoşmamaq, bütün ömrünü sənətə, elmə, fikrə bağlamaq haqda səmimi bir qərar vermişdi. Lakin bu məşğuliyyətlər həyatını istədiyi şəkildə təmin etmək imkanı yaratmırdılar. Halbuki ayaqda qalması, yaşaması lazım idi. Həm də həyatının bəzi qısamüddətli dövrlərini istisna etmək şərti ilə həmişə yaxşı yaşamışdı. O halda ilk öncə kimsəyə möhtac olmadan güzəranını qurmali, sonra əski rahat, firavan günlərinə bəlli ölçüdə yaxın həyat şərtlərini təmin edəcək başqa iş tapmalı idi. Bu işin yalnız ticarət ola biləcəyini düşündü. Bir yandan artıq qərar verdiyi ticarətin ardına düşərəkən, o biri tərəfdən də həqiqətən mühüm sayıla biləcək bir fəaliyyətə başladı.

Malta və Çorumda Qərbin bir sıra böyük filosoflarının, sənətkarlarının, romançı və tarixçilərinin əsərlərini ala-tələsik, qələminin şöhrətinə əsla yaraşmayan tərzdə, çoxlu dil və mənə yanlışlıqları ilə türkçüyə çevirmişdi. Bunları "Oğlumun kitabxanası" ümumi adı altında seriya kimi nəşr edəcək, həm də həftəlik, yaxud aylıq bir dərgi çıxaracaqdı. Təzadlar adamı bu dəfə də bir az həzin, bir az gülünc ziddiyyətlər arasına düşmüşdü.

"Oğlumun kitabxanası" başdan-başad azad fikirlər təbliğ edən əsərlərdən ibarət olduğu, "Fikir hərəkatları"¹ dərgisi insan hüriyyətinə qarşı çıxan bütün məzhəblərlə mübarizə bayrağı qaldırdığı halda, bu nəşrlərin sahibi kommunist dövlətin (keçmiş SSRİ nəzərdə tutulur - V.Q.) İstanbuldakı ticarət nümayəndəliyinə bənzərən bir büro tapıb Rusiya ilə ticarətə girişdi.

"Fikir hərəkatları" məcmuəsinin nəşrinə başlayarkən əlində bu işə kifayət edəcək miqdarda parası yox idi. Yardımına yetişəcək insan, əski dost axtararkən ağına atam gəlmişdi. Əgər belə bir məsələ ilə bağlı atama ağız açmağı mümkün saymışdısa, deməli, keçmiş illərin xatirələri yaddaşından yerli-dibli silinmişdi. Deməli, Maltada sağlam gözünlü xilas etmək üçün zəruri cərrahiyyə əməliyyatının xərcini borc kimi istəyən bir fikir və tale dostuna o zaman verdiyi cavabı tamamən yaddan çıxarmışdı.

Atam dostuna xatirəsindən silinən bu əski hekayəni xatırlatmışdı. "Oğlumun kitabxanası" seriyasını təsis edərkən qəlbində acı hisslər vardı. Türkcüyə çevirdiyi kitablara bu ümumi başlığı hissiyyətli bir ata kimi düşünmüşdü. Məktəb yoldaşım olan oğlu ana-dangəlmə xəstə idi. Üstəlik, xanımı da, qızı da xəstə idilər. Əsəbi, hikkəli, təzadlarla dolu bir insan indi çox ehtiyac duyduğu yumşaq, hüzur, şəfqət imkanlarından beləcə məhrum olmuşdu. Allah onun iztirab atəşi ilə qovrulmuş evinə bir mələk göndərməsəydi, həyatının son illəri, bəlkə də büsbütün başqa şərtlər altında keçərdi. Bu mələk gəlini - oğlunun xanımı idi.

Atamın dostunun arvadı bu gənc xanımın qollarında öldü. Oğlu eyni qolların üstündə dünyaya gözlərini qapadı. Özü yenə də eyni qucaqda həyata vida edib axirət evinə köçdü.

İnsan ruhunun anlaşılması çox çətindir, hətta imkansız təcəlliləri olur. Bu qəlbin ən dərin qatlarında baş verən elə hesablaşmalar, elə çalxantılar, daşqın və tufanlar var ki, bunları hətta hiss etsəniz də, rənglərinin tamlığı, parıltılarının əlvanlığı ilə anlada bilməyəcəksiniz.

O dərinliklərdə cərəyan edənlər, olub bitənlər bəzən bir hərəkat, bir baxış, gah bir fəryad, bir fədakarlıqla - sözün qıssası, böyük, ya da kiçik hansısa hadisə ilə bağlı şəkildə gün işığına çıxır, nəzər-diqqəti çəkir. Atatürkün ölümündən sonra atamın qəzetçi dostunun Cümhuriyyət Xalq Partiyası və İsmət Paşanın ən atəşin tərəfdarına çevrilməsini yalnız ruhundakı təzad mayası ilə izah etmək doğru olmazdı. Çünki onun həyatını məhz belə bir keyfiyyətdə başa vurmada təzadın ana şərti sayılan düşüncəsizliyin tamamilə əksi olan bir hal nəzərə çarpmaqdadır. Atamın dostu sırf gündəlik çəkişmələrə cavab kimi yazdığı bir neçə məqalə ilə zaman-zaman qarşısına qoyulan suala zahirdə guya aydınlıq gətirmişdi.

Atatürkün ölümündən sonra Böyük Millət Məclisinin üzvləri sırasına yer aldı. Lakin düz 1950-ci ilə qədər yenə də eynən Birinci Dünya hərbində, ittihadçılar zamanında olduğu kimi onu Məclisdə və Türkiyədə çox az gördülər. Hətta on ildən artıq sürən millət vəkilliyi dövründə bir dəfə də olsun seçildiyi bölgəyə baş çəkmədiyini deyənlər kifayət qədərdir.

14 may, 1950-ci il seçilmələrində atamın dostu bu dəfə Ankaradadır. Qələminə ehtiyac duyulub. "Ulus"² qəzetinin baş redaktoru olacaq. Xalq Partiyasını və onun şefini müdafiə edəcək.

Etiraf etməliyəm ki, qələmi yenə kəskin, üslubu cəlbədicə, dili acı və zəhərli idi. Əgər bir yazı-poza adamına qələminə görə yaş verilsəydi, atamın dostu otuz yaşında sayıla bilərdi.

Uzun iqtidar illərinin gətirdiyi alış-qanlıq, özünə güvənmək və qürurlu davranmaqla - bir sözlə, istənilən yolla yenə əllərindəkini qoruyub saxlayacaqlarını düşüncələr, aralarında baş redaktor da olmaqla, 1950-ci il seçilmələrinin nəticələri qarşısında heyrdəndən özlərini itirdilər. Elə bil yazmaq və danışmaq qabiliyyətləri də kürsüləri ilə birlikdə qeyb olmuşdu. Yalnız atamın bu dostu iyirmi yeddi ilin içindən yuxaldura, dar ağaclarının kölgəsi, həbsxanaların nəm, rütubətli divarları, sürgün günlərinin mərd və hüzur dolu açıqlamalarının ardından yolunu davam etdirməkdə idi.

Yəqin ki, bu səbəbdən də şaşır-mamışdı. Bəlkə mənə də söylədiyi kimi, indi Allah ona xatirələri könlünü qaraldan keçmişin intiqamını (bir zamanlar inkar olunan, lağ hədəfinə çevrilən qələminin intiqamını!), zülmünə uğradığı partiyaları, insanları, hətta tək bir şəxsi müdafiə vasitəsi ilə almaq imkanını öta etmişdi!

1950-ci il seçilmələrindən sonra bir neçə ay davam edən silsilə yazıları ilə Cümhuriyyət Xalq Partiyasına müxalifətdə tuta biləcəyi yolu məhz onun göstərdiyini deyə bilərəm. Bu, fəaliyyətinin ilk günündən başlayaraq yeni iqtidarın gördüyü və görəcəyi bütün işləri bəyənənmək, qaralayıb gözədən salmaq, rədd və inkar etmək yolu idi.

Müxalifət qatarını fikr, ideya baxımından reislər üzərinə qoyandan sonra sanki heç bir şey baş verməyibmiş kimi, seçimlərdən öncə təyin ediləndi "Fələstin Mühtəlit Komissiyasındakı" üzvlük vəzifəsini Demokrat Partiyası hökumətindən istəməkdən də çəkinmədi. Həm də almağa müvəffəq oldu və bundan sonra bir müddət səhnədən uzaqlaşdı. Lakin sakitlik dövrü çox qısa sürdü. Atamın dostunun həmin vəzifədə saxlanması nə Demokrat Partiyası iqtidarının, nə də Xalq Partiyası müxalifətinin işinə yaradı. O da vəziyyəti belə görüb artıq həyatının son gününə qədər mübarizəsini davam etdirmək üçün məmləkətə döndü.

Qələmi yenə kəskin, iynəli idi. Yalnız bu dəfə artıq həmin qələmin ucundan kağızlara tökülən sətirlərdə kobudluq, saymazyanalıq da gözə çarpırdı. Belə kobudluq zaman-zaman söyüşlərə, açıq təhqirlərə varacaq dərəcədə genişlənməmişdi.

¹ "Fikir hərəkatları" - 1933-1940-cı illərdə Ankarada nəşr olunan həftəlik ictimai-siyasi dərgi.

² "Ulus" - 1920-ci ildən etibarən Türkiyədə nəşr olunan həftəlik qəzet.

Davamı gələn sayımızda

Tərcümə edən:
Vilayət QULİYEV, professor

XV əsrin ortaları... Qara buludlar Teymurun əsasını qoyduğu və öz adını verdiyi imperiyanın başının üstündən yox olmağa, hələ ki, tələsmir... Məhz bu buludların altındakı kimsəsiz Səmərqənd çöllərində bir atlı harasa dörd-nalə çapır. Sanki hər şey onun atının mənzilbaşına tez çatmasından asılıdır... Doğrudan da belədir - o adam mənzilbaşına tez çatmasa, xilaskar rolunu oynamasa, insanlar çox şeydən məhrum olacaqlar... Atlı tələsməlidir. Bir zamanlar müəllimi, sonra yaxın dostu və məsləkdaşı olan Teymurun nəvəsi Uluqbəyin dünyaya səs salacaq elmi irsini mütləq aradan çıxarıb uzaqlara aparmalıdır. Çünki vəziyyət durmadan qəlizləşir.

Uşaq vaxtından tanıdığı şahzadə Uluqbəy hər zaman at oynatmaq, qılınc çapmaqdan yaymıb meylini kitablara, dərslərə salsa da, zamanın gərmişindən qaça bilmədi. O da bir tərəfi "axsaq" olan taxtda oturdu. Bir müddət riyazi hesablamalardan, astronomik proqnozlarından kənarda qaldı. Deyilənə görə, özünü dünyanın ağası hesab edən babası Teymur uşaq vaxtı Uluqbəydən nə istədiyini soruşur. Sevimli nəvəsinə deyir ki, nə desən, sənün üçün edəcəyəm. Bu zaman Uluqbəy ulduzları göstərək deyir: -Bax, mən onları istəyirəm... Sanki Uluqbəyin sonrakı həyatının bütün şifrləri bu sözlərdə cızılır. Elə o sözdən sonra qoca Teymur fikirləşir ki, bundan hökmdar olmaz!

Dünyanın bütün isti-soyuğunu görən, qılıncın iti yerindən də, küt yerindən də yaralar alan Teymurun bu öncəgörməliyi özünü doğrultdu. Uluqbəyin elə Teymur xasiyyətdə olan oğlu Əbdüllətif 17 yaşına çatır-çatmaz atasını hiyləgər bir üsulla edam etdirdi. Xəbər Kirmana yayıldı. Bu zaman Əli Quşçu böyük Xoca Nəsrəddinin əsərlərini təhlil etməklə məşğul idi. Amma bu xəbərdən sonra dayana bilmədi. Rəsədxananı xilas edə bilməsə də, oradakı vacib əsərləri qurtarmaq lazım idi...

Kimsəsiz çöllərdəki atlı, Səmərqənddəki rəsədxanaya tələsən "ikinci Ptolemey", Şərqi ən böyük astronomu sayılan Əli Quşçudur - ömrünü dövlət işinə deyil, İlahi və dünya elmlərinə həsr edən böyük türk alimi Əli Quşçu, Kirmanda, Səmərqənddə yetişib, Ağqoyunlu Uzun Həsənin və Osmanlı sultanı Fateh Məhmətin yanında böyük izzət sahibi olan Əli Quşçu...

O eşidir ki, təzə əmir Səmərqənddəki rəsədxananı şeyxlərin fitvası ilə dağıtmaq istəyir. Çünki şeyxlər oranı dinsizlik yuvası adlandıraraq, dərhal məhvini təklif edirlər. Rəsədxanada isə bir sıra elmləri tədris edən alimlər, tələbələr, elmin müxtəlif sahələrinə aid olan hücrələr, gərəkliləri astronomiya cihazları və s. var idi. Əli Quşçu bildirdi ki, artıq rəsədxanadakı heyətin əksəriyyəti bundan xəbərdar olub, oranı tərk ediblər. Bir-iki sadıq şəxsdən başqa indi orada kimsə yoxdur. Oradakı ən dəyərlili nəsnələr isə Uluqbəyin yazdığı elmi əsərlərdir. Həm onları, həm də başqa dəyərlili əsərləri bir kəsəyə yığıb harasa getmək lazımdır.

"Əvvəlcə, bir az çörək ver, tələsik çıxdım özümə bir tikə də çörək götürmədim". Rəsədxananın qapısını açan gözətçiyə Əli Quşçu ilk olaraq bunu deyir. O, çox yaxşı bilir ki, sabah bu gözəl bina yerində olmayacaq. Heç olmasa, binanın ruhunu xilas etmək lazımdır. Bütün dəyərlili elmi irslərin yerini əzbər bildiyindən, çox da axtarış etmir. Sonradan dünyanın qəbul edəcəyi elmi yeniliklərlə dolu olan əsərləri özü ilə götürərək yola düşür.

Bəs indi hara getməli? Atası Uluqbəyi öldürən xain əmir Əbdüllətif, təbii ki, Əli Quşçunun da halına acıyan deyildi. Dövrün böyük astronomu, riyaziyyatçısı olan Əli Quşçu hara getsə, onu böyük hörmətlə qarşılayacaqlar.

Əli Quşçu - hökmdarların məsləhətləşdiyi elm və Allah adamı

Çünki alimin hesab, mexanika qanunlarına aid şərhləri, xüsusən də səma cisimləri barəsindəki elmi mülahizələri bütün Şərqdə ona məşhurluq gətirmişdi. Amma Əli Quşçu başqa bir yol seçir. Ömrünü Allah elminə həsr etmək, məntiq, din, fəlsəfə istiqamətində əsərlər yaratmaq fikrinə düşür. Bu səbəbdən də ilk olaraq Həcc ziyarətinə yollanmaq istəyir. Yolu Təbrizdən keçir. Bu zaman Ağqoyunlu dövlətində vəziyyət gərgindi. Uzun Həsən Osmanlı ilə müharibə aparmaq fikrinə deyil. O cümlədən Osmanlı da bu savaşı istəmir. Amma artıq ox yaydan çıxıb. Onları barışdıracaq qüvvəyə böyük ehtiyac hiss olunur. Təbrizdən keçən Əli Quşçunu Uzun Həsənin sarayına gətirirlər. Əzəmətli Uzun Həsən özü onu sarayın qapıları önündə qarşılayır. Məclisə gətirir və alimə ən başda yer verir:

- Mən çox şadam ki, dövrün böyük alimi bizim saraya təşrif buyurub. Bu, bizim üçün böyük şərəfdir. Amma siz bir elçilik də etməlisiz.

- Mən artıq dünya işlərindən yorulmuşam. Uluqbəy Səmərqənd rəsədxanasının idarəçiliyini mənə tapşırırdı. Amma o öləndən sonra elm evini qoruya bilmədim. İndi Allah evini ziyarət edib, qalan ömrümü onun elminə həsr etməyə istəyirəm.

- İki müsəlman ölkəsinin barışdırmaq, elə Allah evini ziyarət etmək kimi bir işdir. Bizdən Osmanlı sultanına namə aparmamızı təvəqqe edirik, - Uzun Həsən israr etdi.

- İki müsəlman və eyni soydan olan ölkəni yenidən qarışdırmaq bir alimin ən böyük işi olmalıdır.

Söhbət burada bitir. Uzun Həsən bir qədər rahatlayır. Nəhayət, iki böyük güc arasında savaş sən-giyəcək və onların heç biri maddimənəvi zərərlə üzləşməyəcəkdik.

Səhəri gün İstanbula yola düşəcək Əli Quşçu isə Təbrizin ayılı-ulduzlu gecəsinə baxaraq keçmişini yada salır... O zaman hələ 14 yaşlı bir gənc idi. Bursalı alim Qazızadə Rumi təsadüfi görüşlərin birində onun iti zehninə vurulur və Əliyə şagirdi olmasını təklif edir. Qazızadə sonradan öyrənir ki, Əlinin atası əmir Uluqbəyin quşbazı olub. Yarızarafatla onu "quşçu" deyər çağırırdı. Sonra bütün rəsədxanada hamı ona Əli yox, Əli Quşçu deyərək kitab etməyə başlayır.

Quşçu rəsədxananın ən zirək və bacarıqlı yetirmələrindən birinə çevrilir. Tez-tez həmin rəsədxananın müdiri böyük alim Qiyaşəddin Cəmişid Şirazi və müəllimi Qazızadə əfəndi ilə elmi mübahisələrə girişir.

Və bir gün... Səmərqənd kitabxanasında səma cisimlərinə aid araşdırma apararkən özünə nədəyinir.

Birdən əlinə qonan mayböcəyini bir neçə dəfə yerə fırlayır. Onun fırlanması ilə səma cisimlərinin hərəkəti arasında oxşarlıq tapmaq istəyir. Heç xəbəri də olmur ki, həmin dəqiqə arxasında cüssəli bir əmir,

Bundan sonra Səmərqənd rəsədxanasına sən rəhbərlik et! Oradakı hər şeyə sən cavabdeh sən. Yaxşı məvacib təyin et. Başqa şəhərlərdən də riyaziyyat, nücum alimləri ora gəlsin. Şöhrətimiz daha da artсын...

İndi bu dialoqu xatırlamaq Əli Quşçu üçün çox ağır idi. O, Uluqbəyi özünün böyük müəllimi sayırdı. Onu da bilirdi ki, Uluqbəy dövlət işlərində nə qədər naşılı olsa da, elm və fəzilət sahibliyi onu düzgün qərarlar verməyə sövq edirdi. Uluqbəy yeganə hökmdar idi ki, kimsəsiz, ucsuz-bucaqsız çölləri Teymur kimi atla, qılınc ilə yox, qələmin gücü ilə birləşdirmək istəyirdi. O, yeganə hökmdar idi ki, birliyi qan və savaşa yox, fəzilət və elmdə axtarırdı. Amma heyhat...

Artıq Təbriz gecəsi də arxada qaldı. Səhəri, xatirələrlə birgə dirigözlü açan Əli İstanbula yol aldı. Gənc fateh hələ o gəlməmişdən qabaq hazırlıqlara başlamışdı. Sarayın nüfuzlu bir adamını Əli Quşçunun pişvazına çıxardı. Onu "cahan sultanının paytaxtında" hörmət-izzətlə qarşıladılar. Sultan Məhmət özü alimi qarşıladı. Məqsədindən hali oldu. Sözü çox uzatmadı: "Biz Uzun Həsənlə qardaşlıq. Heç bir döyüş olmayacaq".

Siyasətdən, diplomatik gedişlərdən tamamilə xəbərsiz olan sadələvh alim buna inandı. Ağlına belə gəlmədi ki, çox yaxında Otluqbəli və Malatya ərazisində eyni soydan olan dövlətlər arasında savaş baş tutacaq. Hər ikisində Osmanlı qalib gəlsə də, bu, Ağqoyunlu ilə bərabər onlara da böyük zərər vuracaq. Ordu ac qalacaq, zülm altında olan əhalinin vergiləri kəlləçarxa çıxacaq. O, bunları bilmirdi. Çünki sadəcə olaraq Əli Quşçu idi. Siyasətdən, diplomatiyadan kənar olan Əli Quşçu.

Elçilik missiyasını başa vuran sonra sultan ona maraqlı bir təklif verdi. Dedi ki, burada qal. Qoy, ali Osman soyundan olan gənclər sənün elmindən faydalansın. Amma Əli Quşçu Uzun Həsənə söz vermişdi. Bu şərtlə razılığa gəldi ki, əvvəlcə Təbrizə getməli, Uzun Həsəndən halallıq almalı, işinin müsbət nəticələndiyini bildirdikdən sonra qayıtmalıdır. Fateh razı oldu.

Əli Quşçunun sonrakı bütün həyatı İstanbula keçir. O, hesab, astronomiya, mexanika, qrammatika kimi elm sahələrində əsərlər yazır. Osmanlı elmi onun sayəsində çox irəlilədi. XIX əsrə qədər Əli Quşçunun mexanika və riyaziyyata aid yazdığı əsərlər (onlardan ən əsası Fateh Məhmətə həsr etdiyi "Məhəmmədiyyə" və "Həsən rəsəlxə" əsərləridi) türk uşaqları üçün əsas dərsliklər oldu.

Ayasofya mədrəsəsində ayına 200 qızıl dirhəm alan, hamının hörmət etdiyi Əli Quşçu 1474-cü ildə vəfat edib Öyyub Sultanda dəfn olunana qədər bir mənzərəni heç zaman unutmadı... Uluqbəy ölmüşdü və o, çöllərdə kimsəsiz və ələcsiz halda atını qovurdu. Məhz o zaman anladı ki, bu türk çöllərindən at ayağının tappılması heç zaman kəsilməyəcək. Onda Əli Quşçu gələcəyə olan inamını tamamilə itirdi. Sultan Fateh Məhmətin sarayında da yalnız bir missiya ilə çalışdı - türk gəncini qılınc ilə bərabər qələmlə də silahlandırmaq üçün...

Elmin NURİ

Dünya kinosunun istiqamətini dəyişən rejissorlardan biri də Alfred Hiçkokdur. On beş yaşında atasını itirən Hiçkoku anası katolik kimi yetişdirib. O, çəkdiyi filmlərdə əxlaqi məsələlərdən bəhs etmədiyini bəyan etsə də, demək olar, bütün ekran əsərlərində günah, cəza, peşmanlıq mövzusu qırmızı xətlə keçir. Hiçkok yaradıcılığı boyu yetmiş film çəkib. Müharibənin başlaması bir çox digər avropalı rejissorlar kimi, Hiçkokun da ABŞ-a – Hollivuda getməsinə səbəb olub.

Hiçkoku "bəxti gətirən" rejissor saymaq olar. Müasir dünya kinosunun tanınmış rejissorlarından olan Martin Skorseze onun haqqında belə deyib: "Bəzi rejissorların filmləri sırf tamaşaçı üçün nəzərdə tutulub, Hiçkok isə həm özü, həm də tamaşaçılar üçün filmlər çəkib". Bu sözləri heç də hər rejissor haqqında demək olmaz.

Hiçkok, əsasən, qorxu filmləri yaratmaqla böyük şöhrət qazanıb. Lakin bu qorxu heç də tamaşaçını həyəcan içində saxlamaq, vahimə yaratmaq məqsədi güdməyib. Onun filmlərindəki qorxu və cinayət səhnələrinin çox ciddi psixoloji kökləri var. Bunun səbəblərindən birini də iyirminci əsrdə Qərb ədəbiyyatı və incəsənətində əhəmiyyətli yer tutan, əsası Ziqmund Freyd tərəfindən qoyulan psixoanalizmə axtarmaq lazımdır. Hiçkokun iki filminin timsalında onun kino yaradıcılığının əsas xüsusiyyətlərinə diqqət çəkək.

1940-ci ildə Hiçkok Amerikada ilk filmi – "Rebekka"nı çəkib. Böyük uğur qazanan film rejissoruna "Oskar" qazandırır. İmkanlı şəxs olan Mister Vinterin (aktyor Lourens Olivye) həyat yoldaşı müəmmal şəkildə yoxa çıxır. Filmin ilk dəqiqələrindən başlayaraq, Vinter bizə şübhəli şəxs kimi təqdim edilir. Özünü də nizə atmaq istəyən Vinter dərin tərəddüd içərisində çırpınarkən, gələcək həyat yoldaşı Missis Vinter (aktrisa Coanna Fonteyn) onu ölümdən qurtarır. Burada rejissor uğurlu dramaturji priyomdan istifadə edib. Yəni hadisələr sondan əvvələ doğru cərəyan edir. Şöhrətpərəst bir qadın olan Missis Vinter, Maksim de Vinterin evinə gələrkən, film boyu onu təqib edən ev xidmətçisi missis Danverslə qarşılaşır. Ev xidmətçisi öz qeyri-adi davranışı ilə Missis Vinterə mənəvi iztirab verir. Ümumiyyətlə, film müəmmalar üzərində qurulub. Burada əsas qəhrəmanlar sanki keçmişdə etdikləri səhv əməllərin cəzasını çəkirlər.

Filmdə vacib epizodlardan biri də ziyafət səhnəsi ilə bağlıdır. Ev xidmətçisi Missis Vinteri məcbur edir ki, mərhum xanım Rebekkanın ən sevdiyi paltarını geyinsin. Missis Vinterin bu geyimdə həyat yoldaşının qarşısına çıxması onu qəzəbləndirir. Hadisələr sona doğru getdikcə, həyəcan daha da artır. Dənizdə qəzanın baş verməsi nəticəsində Rebekkanın həlak olması xəbəri yayılır. Bu hadisədə Maksim de Vinter özünü günahkar hesab etsə də, son anda əzabdan yaxa qurtara bilir. Bu zaman Missis Vinter ərinin ona olan əsl münasibətini görür.

Filmdə Rebekka obrazının özü olmasa da, sanki onun ruhu bu obrazı canlandırır. Xüsusilə, ev xidmətçisi Danvers sanki onun qisasını bu evin sahiblərindən alır.

Sonda ev yanır, Danvers də həlak olur. Filmin sonunda yanan evin qarşısında ər-arvadın bir-birini qucaqlaması onların əzabından qurtulmasını əks etdirir. Lakin mühüm sirlərin üstü yenə də açılmır.

Rejissorun digər maraqlı işi isə 1963-cü ildə çəkdiyi "Quşlar" filmidir. Hadisələr Los-Anceles yaxınlığındakı bir qəsəbədə cərəyan edir. Rejissor filmin mövzusunun bir qəzet materialından götürüb.

Gözəl və ərköyün qadın olan Melani Daniels (aktrisa Tippi Hedren) bir gün quş satılan mağazaya gəlir. O, burada vəkil Maykl Brennerlə (aktyor Rod Teylor) tanış olur. Vəkil balaca bacısı üçün məhəbbət quşu alır. Filmin dramaturji xətti təbiət-insan qarşılıqlı münasibətində qurulub.

Burada biz insanlar arasındakı münasibətlərin əsl mahiyyətini tam mənəsi ilə duya bilmirik. Lakin sonradan məsələlər aydınlaşır. "Rebekka" filmindən fərqli olaraq, burada sirr açılmağa doğru gedir. Quşlardan biri ilk dəfə Melaniyə hücum edir, onun üz-gözünü yaralayır. Bununla biz Melaninin gələcək aqibətini sezməyə başlayırıq. Melaniyə Maykl kömək edir. Bu zaman onların aralarında baş tutan dialoq səhnəsi filmin anlaşılması üçün vacib epizodlardan biridir. Melaninin Maykl Brennerdən necə bir vəkil olduğunu soruşanda onun: - "İnsanları çox zaman müdafiə edirəm" - deməsi, onun Melaniyə olan müsbət münasibətini göstərmiş olur.

Maykl Brennerin anası Lida Brenner (aktrisa Cesika Tendi) isə oğlunun bu sevgisinə qarşı çıxır. O, Melanini bəyənmir. Filmdə bu iki şəxs arasındakı münasibətlərin sonrakı inkişafı da diqqətəlayiqdir.

Melani bundan sonra Maykla daha yaxından tanış olur. O, həyatından vacib bir məqamı - on bir yaşında olarkən anasının başqa bir kişi ilə münasibətdə olduğunu açıb ona deyir. Bundan sonra quşlar uşaqlara hücum edir. Biz artıq burada filmin ideyasını daha aydın sezmə bilirik.

Quşlar film boyu qəddarlaşmağa doğru gedir. Növbəti hücum uşaqlar məktəbdən çıxarkən baş verir. Bu zaman uşaqların daha ciddi yaralar alması qəddarlığın artmasının göstəricisi hesab edilə bilər. Qeyd etdiyimiz kimi, Lida Brenner Melaniyə yaxşı münasibət bəsləmir. Lakin Melani bu hücumdan sonra həli pisləşən Lida Brennerə qulluq edir. Bu şüuraltı bir ismarıqdır. Deməli, Melani quşların hücumunun səbəbini anlayaraq, öz xudbin xarakterini dəyişməyə cəhd göstərir.

Filmdəki restoran səhnələri də diqqətçəkicidir. Belə ki, burada quşların insanlara hücum etməsinin səbəbləri araşdırılır. Hər kəs özünə uyğun cavabı verir. Yaşlı bir qadın - "Quşlar yaxşı heyvanlardı, insanlara hücum etməzlər," - fikrini deməsi, sanki insan-təbiət münasibətlərinə tutulmuş bir güzgü, həm də barışıq çağırışı kimi səslənir.

Quşların hücumları artdıqca, narahatlıq daha da çoxalır. Maykl Brenner, nəhayət, evin pəncərələrinə taxta vurur. Lakin bundan qəzəblənən quşların müqaviməti daha da güclü olur.

Onların növbəti həmləsindən sonra Melani məhəbbət quşunu götürmək üçün otağa daxil olarkən, quşların güclü hücumuna məruz qalır. Nəticədə Melani ağır yaralanır. Bu dəfə Maykl və anası Lida ona kömək edir. Bu hücum, filmi sona doğru aparır. Artıq Lidanın da Melaniyə münasibəti normallaşır. Buna səbəb olan dramaturji vasitələrdən biri də məhəbbət quşudur. Təhlükənin artdığını duyan insanlar artıq evi tərk edirlər. Mayklın balaca bacısının evdən çıxarkən məhəbbət quşunu özü ilə götürməsi rejissorun məramını açıqlayır. Deməli, insanlar xudbinlikdən xilas olub bir-birlərinə qarşı səmimi olarlarsa, heç bir vaxt hücumlara məruz qalmazlar.

Ceyhun MİRZƏLİ

Alfred Hiçkokun qorxu dünyası

Xuan RULFO

Təssüf ki, mənə heç vaxt hekayə danışan olmayıb. Bizim yerlərdə insanlar adamayovuşmazdılar, bəli, hamı bir-birinə yaddır.

Onlar hər axşam çamadanlarının üstündə oturub söhbətləşir, bir-birinə əhvalatlar danışır. Ancaq elə ki tanımadıqları bir adam yaxınlaşdı, ya susur, ya da söhbəti dəyişib havadan-sudan danışmağa başlayırlar: "Hava bu gün də yaman buludludur..."

Beləcə, mən o gözəl əhvalatları eşitmək imkanı əldə edə bilmədim. Buna görə də o hekayələri uydurmaq lazım gəldiyinə inandım; mən-cə, elə yazılı ədəbiyyatın əsaslarından biri də uydurma, təxəyyüldür.

Biz yalançıyıq; yaradıcı insanların hamısı yalançıdır. Ədəbiyyat yalandır. Lakin elə gerçəyin yenidən yaradılması da həmin yalandan törəyir. Bu səbəbdən, gerçəyi yenidən yaratmaq, yaradıcılığın əsas cəhətlərindən biridir.

Məncə, yaradıcılıqda üç başlıca addım var: birincisi, şəxsi (xarakteri) yaratmaq, ikincisi, həmin şəxsin hərəkət edəcəyi mühiti formalaşdırmaq, üçüncüsü də o şəxsin danışacağı, özünü ifadə edəcəyi formanı tapmaq.

Əslində, hekayə danışmaq üçün lazım olan hər şey bu üç istinad nöqtəsinə söykənir.

Mən ağ kağızdan, xüsusilə qələmədən qorxuram, yazılarımı yalnız əllə yazıram. Baş verən prosesləri kiçikləvi yox, yalnız olduqca fərdi şəkildə izah edə bilirəm.

Yazmağa başladığım məqamdan ilhama inanmamışam, ona qəti etibar etməmişəm. Yazmaq – çalışmaqdır, yazmağa başlamaq – yazanda meydana nə çıxacağını görmək, səhifələri doldurmaq, sonrakı mərhələdə nələ baş verəcəyinə dair dəlil-sübut təqdim edən sözlərin yaranmasıdır...

Çox vaxt beş, altı, bəzən on səhifə yazmağıma baxmayaraq, arzuladığım obraz hələ də yaranmır. Çünki əslində, həmin şəxs yaşayır, o, gərək özbaşına hərəkət etsin. Obraz qəfil-dən meydana çıxır, inkişaf edir; sonra başqası onun arxasınca gedir, digəri ondan irəli keçir.

Obrazın yarandığı miqyasda tanımadığınızı, amma mövcudluğuna əmin olduğunuz yollarla irəliləyib, istər həqiqətə, istərsə xəyala çata bilərsiniz.

Eyni zamanda danışmaq mümkün olan şeyləri yaratmaq çətin deyil, bu da son məqamda sanki baş vermiş, yaxud bəlkə də olub-keçmiş, ya da baş verdiyi güman edilən, lakin heç vaxt baş vermiş hadisə ola bilər.

Beləliklə, mənə görə, yaradıcılıqda əsas məsələ - insanın nələri bildiyi, hansı yalanları söyləyəcəyidir; insan həqiqətə, tanışı şeylərin həqiqətə, gördüklərinə, eşitdiklərinə nüfuz edəndə, gördüyü işin, əslində, keçmiş yazmaqdan, müşahidədən ibarət olduğunu bilməlidir.

Çox vaxt həmyerlilərim gördüyüm işin hekayə yazmaq yox, yalan danışmaq olduğuna, söylədiklərim və yazdıqlarımın, əslində baş vermədiyinə görə mənə tənqid edirlər. Buna etiraz edə bilmərəm. Təxəyyül mənim üçün hər şeydən irəlidir. Bu təklif sizi bilmədiyiniz məsələlərin öncəgömrünə çevirir. Təxəyyül bəhs etdiyim həmin üç addım arasında dolaşır.

Təxəyyül sonsuz, sərhədsizdir, çətinliyə rast gəldiyi yerdə onun qabağını açmaq lazımdır. Qapı - təxəyyülün keçib gedə biləcəyi qapı, qeyd-şərtsiz var. Təxəyyül gərək azad olsun, o qapıdan çıxıb gedə bilsin; həmin məqamda da hissiyyat adlanan şey meydana peyda olur; hissiyyat insanı reallıqda baş vermiş, amma mətnədə baş verən şeylər barədə düşünməyə sövq edir.

Xülasə, yaradıcılıq - təxəyyül, hissiyyat və gözlə görünən həqiqətdən ibarətdir. Danışmaq arzusunda olduğunuz hekayə bu üç vasitə ilə ərsəyə gəlir.

İnsan yaradıcılığı təkbəşinə həyata keçirir; ədəbiyyatda şərikli olmaq fayda vermir. Belə bir təklif sizi, necə deyirlər, naməlum şeylərin öncəgömrünə çevirir, ancaq, əslində, insanı yaratmağa sövq edən şeyin, həmin şüursuzluq halı və duyum olduğundan hələ xəbəriniz yoxdur.

Düşünürəm ki, hər bir əhvalatın, danışmaq istədiyiniz hər bir hekayənin mahiyyəti bundan ibarətdir.

Bu məsələdə başqa bir vacib cəhət - müəyyən mövzularda nə sə danışmaq istəyi - də var. Çox yaxşı bilirik ki, bu üç mövzudan - sevgi, həyat və ölüm - başqa mövzu yoxdur. Bəli, başqa bir mövzu mövcud deyil.

Normal cərəyan meydana gətirmək üçün də məhz həmin mövzuların necə işlənməli, onlara necə forma verilməli olduğunu bilmək lazımdır.

Buna görə də Vergilidən tutmuş digər yazıçılar çinlilər, yaxud başqaları tərəfindən dəfələrlə müraciət edilmiş mövzularda yazdığı üçün həmin məsələlərdən danışmağın fərqli yollarını tapmaq lazımdır.

Müəyyən istinad nöqtəsi axtarmaqdansa, mövzuya veriləcək formanın üzərində dayanmaq daha vacibdir. Məncə, yazılı ədəbiyyatda əsas olan, əhvalatın diqqəti cəlb etməsinə şərait yaradan şey - bu "yazı forması" da adlandırılır - formadır.

Hər hansı hekayənin, yaxud kitabın çap edilməsi o deməkdir ki, həmin kitab artıq öldü, yazıçı bir daha onun barəsində düşünməyəcək. Bunun əksinə, kitab çap edilməzdən, tamamlanmazdan əvvəl isə yazıçı yazmaq istədiyini beynindən bir an belə çıxarmayacaq.

Yazıçı təcrübə qazandıqca hekayəti hələ tamamlamadığını, müəyyən şeylərin çatışmazlığını dərk edəcək. Bax, elə həmin məqamda hekayətə yenidən başlamaq, əvvələ qayıtmaq, səhvləri görmək, yerindən tərpədə bilmədiyiniz xarakterləri hiss etmək lazımdır.

Şəxsi misal çəkməli olsam, mən həmin mərhələdə özümü əhvalatdan çıxarıram, süjetində fərdi təcrübələrin olduğu, yaxud avtobioqrafik xüsusiyyət daşıyan, eşitdiyim, ya da şahidi olduğum əhvalatları təsvir etməyəm. Bir istinad nöqtəsi lazım olursa, onu daim arzulamalı və qurmalyam. Məsələnin sirri budur; ədəbi yaradıcılıq sirli prosesdir.

Yazıçı əsərdə lazım olmayan bir obrazı saxlamağa cəhd göstərsə, hər şey uğursuzluğa düşər olar.

Məncə, çox sadə məsələlərdən danışaram. Çünki yazıçılıq təcrübəm belə formalaşmışdır. Olmayan şeydən heç vaxt bəhs etməmişəm. Mənim əsas kimi götürdüklərim fəhmdən, duyumdan yaranır.

Dediğim kimi, əsas məsələ mövzunu və obrazı tapmaq, həmin adamın nə deyəcəyini və nə edəcəyini, obrazın necə yaranacağını müəyyənləşdirməkdir. Xarakter yazıçı tərəfindən məcburiyyətlə üz-ləşdirildiyi məqamdadır.

Ən çox çətinlik çəkdiyim iş, müəllifi, yəni özümü aradan çıxarmaq olur. Mən öz obrazlarıma müdaxilə etmədən onların istədikləri addımı atmalarına imkan verərəm. Çünki yalnız bu halda müraciət etdiyim mövzu və düşüncələr içində çox sərbəst gəzişə bilərəm.

İnsan şəxsi fikirlərini üzə çıxarmalı olduğu mərhələyə çatanda özünü filosof sayır; çünki son məqsədimiz başqasını özümüzün inandığımızı inandırmaq, həyat, dünya, bəşəriyyət haqqında fikirlərimizi özgəsinə çatdırmaqdır. Elə insanı hərəkətə gətirən də budur.

Bax, bu mərhələyə çatanda adam özünü təcrübə keçən şəxs hesab edə bilər. Bir çox təcrübə-romanla - yazıya köçürülmüş təcrübə-romanlarla tanış. Lakin, ümumiyyətlə, janrı müəyyənləşdirən şey, əslində əhvalatdır.

Düzü, mənə görə, əhvalat romandan daha əhəmiyyətli janrdır, çünki əhvalatda az səhifədə çox şey danışmağa, xırdalamağa, özünə də istinad etməyə, fikri cəmləşdirməyə imkan var.

Hekayəti hər şeydən, hətta romandan da üstün tuturam, ona görə ki, roman sərbəstliyə şərait yaradır.

Belə məqamlarda hekayəçi bir qədər şairə, həm də yaxşı şairə oxşayır. Şair cilovu əlində möhkəm saxlamağa məcburdur; işinə səhlənkar yanaşsın yalnız yazmaq üçün yazmağa başlasa, sözlər sadəcə ard-arda düzülər, gördüyü iş də tamam uğursuzluğa düşər olar. Ən vacibi idarəetmə qabiliyyətini saxlamaq, sözlə təması itirməmək, boşluğa imkan verməməkdir. Hekayət belə bir incə cəhətə malikdir.

Bəziləri iddia edirlər ki, roman bütün ədəbi növləri özündə birləşdirir, hekayəni, teatrı yaxud dramı, fəlsəfi olub-olmamasına rəğmən, qanadları altına alır. Bunun əksinə, hekayədə azaltma, qısaltma məqbuldur. Yəni romanın iki yüz səhifədə danışdığı bir neçə sözə sıxışdırmaq lazımdır.

Mənim yaradıcılığa, yazılı ədəbiyyatın əsaslarına dair fikirlərim belədir.

Fikrin çox da parlaq olmadığını qəbul etmək lazımdır, sizə bu anda həmin formadan çox sadə şəkildə bəhs edirəm. Çünki intellektualardan çəkinir, onlardan uzaq dayanmağa çalışıram. İntellektual gərəndə ona arxamı çevirirəm. Mənə görə, yazıçının daxilində minimum intellektual adam olmalıdır. Çünki onun fikirlərinin başqa insanlara təsiri mütləq deyil, bu düşüncələr o qədər fərvidir ki, başqalarının görmək istədikləri işləri gerçəkləşdirmələrinə səbəb ola bilər.

Bu nəticəyə varanda, bu məqamda çatanda - bunu "son" adlandırma bilirik - insan nəyisə bacardığını hiss edir.

Məlumdur ki, heç bir yazıçı düşündüyü hər şeyi yazmır; düşüncəni olduğu kimi yazıya köçürmək çox çətinidir. Məncə, bu, heç kəsə nəsis olmayıb, ola da bilməz, lakin bir məsələ də var ki, həyat inkişaf etdikcə, çox şeylər yox olub gedir.

1980

Tərcümə edən:
NƏRİMAN

(Mexiko Universitetində oxunmuş mühazirə)

Yaradıcılıq yanğısı

Boris LASKİN
(Rusiya)

Içəridən redaktorun qısa cavabı eşidildi:
– Buyurun.

Mən otağa daxil oldum. Bazar ertəsi idi. O, başını qaldıraraq sinayıcı nəzərlərlə mənə baxdı. Bununla da aramızda söhbət, daha doğrusu, söhbətlər silsiləsi başladı.

Obektiv olmaq üçün aramızdakı söhbətləri, mümkün qədər, olduğu kimi danışmağa çalışacağam.

Bazar ertəsi

O: – Buyurun!

Mən (daxil olub): – Salam, yoldaş redaktor.

O: – Oturun. Hekayənizi oxudum.

Mən: – Hə, necədir?

O: – Məncə, məqsədinizə əsasən nail olmusunuz.

Mən: – Çox şadam.

O: – Sevinməyə tələsməyin. Sonra sevinərsiniz. Hələlik, bu parçanı, bax buranı «...Maşa gülümsünüb...» sözlərindən başlayaraq oxumağınızı xahiş edirəm.

Mən: – Məmnuniyyətlə...

«...Maşa gülümsünüb dedi:

– Seryoja, gəlsənə sahilboyu, qayanın lap qaşu ilə gözək. Bu, qorxulu olsa da, maraqlıdır.

Sergey təəccübləndi:

– Bunun nəyi qorxuludur?

– Birdən ayağımız qaçar, suya yıxılıraq!..

Sergey dedi:

– Heç nə olmaz, birtəhər üzüb çıxarıq.

Maşa ona qısıldı. İndi bu zərif, gücsüz məxluq özünün arxasız olmadığını hiss etdi. Sergeylə bir yerdə olmaq onun üçün xoşbəxtlik idi. Sergeyin enli kürəyi, güclü və mərhəmətli əlləri Maşanı bütün bəlalardan qoruya bilərdi.

– Bilirsən, mən bu saat nə barədə düşünürəm? – deyə Sergey dilləndi.

– Nə barədə?

– Düşünürəm ki, bax, o ağ bulud topası necə də ağ ayıya oxşayır?!

Maşa heyətlə əlini-əlinə vurdu:

– Elə mən də o barədə düşünürdüm desəm, inanmayacaqsan!..»

O: – Sağ olun, kifayətdir. Bu parçada nə hiss etdiniz?

Mən: – Nə mənada?

O: – Sizcə, cavan qəhrəmanlarınızın mənasız, mətləbsiz, boş-boşuna danışdıqlarını?

Mən (bir az fikirləşdikdən sonra): – Bağışlayın, siz heç sevmisinizmi?

O: – Yəqin ki, olub.

Mən: – Heç ömrünüzdə sevdiyiniz qızla bu cür söhbətlər etmək arzusunda olmamısınız?

O: – Məsələ heç də elə deyil. Bax, əsərinizin bir yerində qəhrəmanlarınızın qabaqcıl adamlar olduğunu göstərirsiniz. Belə ki, Sergey çilingər-quraşdırıcı, Maşa isə tibb bacısıdır. Axı bu cür adamların daxili aləmləri zəngin, dünyagörüşləri geniş, tələbatları yüksək, fikirləri dərin olur. Hörmətli müəllif, gəlin onları mənən daha da zənginləşdirək. İşləyin.

Mən sizi yaradıcılıqda cəsarətli olmağa çağırıram. Məni anladınız mı?
Mən: – Anladım. Çərşənbə gününə kimi hazırlayaram.

Çərşənbə

Mən (daxil olub): – Salam! Mən hazırım. Həmin yeri oxuya bilərəm...

O: – Sizə diqqətlə qulaq asıram.

Mən: – «...Maşa gülümsünüb dedi:

– Seryoja, mən bu gün öz işim haqqında fikirləşirdim. Əgər həqiqəti etiraf etmiş olsaq, çəkinmədən demək lazımdır ki, stomatologiya bizim zamanədə gərəksiz elm deyil: təbabətin bu sahəsi ağızboşluğu orqanlarının, çənə və ona bitişik olan sahələrin xəstəliklərini öyrənir. Susursan... Susmaq razılıq əlamətidir. İndi gəl sahilboyu gözək.

Sergey dedi:

– Keçən gecə Talmanı yuxuda gördüm...

– Hansı Talma, Fransua Jozef? – deyə Maşa soruşdu.

– Maşa, fikirləşirəm ki, temperament insan psixologiyasının xüsusi tərzidir. Öz tipinə görə onun fizioloji əsası ali sinir fəaliyyəti ilə bağlıdır. Bu hal oyanma və ləngimə prosesinin gedişində qüvvətli və ya zəif, müvazinətli və ya müvazinətsiz, çevik və ya süstlüyü ilə xarakterizə olunur.

– Hə? – Əslində, Maşa bu sözlərdə təəccüblü bir şey görmədi. – Elə mən də o barədə düşünürdüm desəm, inanmayacaqsan!..»

O: – Necədir? Hiss edirsinizmi ki, qəhrəmanların xarakterləri nə qədər zənginləşib? İndi onlar ağıllı, düşünməyi bacaran adamlardır. İstər iş, istər istirahət saatlarında onların danışmaq üçün rəngarəng mövzuları var!

Mən: – Ümumiyyətlə, sadə peşə adamları bu tərdə...

O: – Yaxşı yadıma saldınız, qəhrəmanların peşələrini dəyişdirib, onları intellektual əşiqlər kimi göstərmək necə olar?

Mən: – Cümə gününə kimi düzəldərəm.

Cümə

Mən (daxil olub): – Salam! Dəyişdim. Əlavələr də etmişəm. Həmin hissəni oxuyuram:

«...Maşa gülümsünüb dedi:

– Sergey Ksenofontoviç, siz böyük alimsiniz, bütün elmlərdən xəbərdarsınız. Mən sizdən xahiş edirəm, ətrafınıza bir nəzər salın, görün bu düzə səpələnən çiçəklər necə də gözəldir!..»

Sergey Ksenofontoviç başını tərpətdi:

– Bəli... Amma bunlar bağayarpağı deyil, çobanyastığıdır. Başqa sözlə desək, rütubəti çatışmayan səhra və yarımsəhralarda yaşayış şəraitinə uyğunlaşmayan bitkilərdir.

Maşa Sergey Ksenofontoviçə qısıldı. Bu zərif, gücsüz məxluq özünü lap bilik daryası sandı:

– Bilirsinizmi, mən bu saat nə barədə düşünürəm? – deyə Maşa soruşdu.

– Nə barədə?

– Düşünürəm ki, bu bulud layları su buxarlarının açıq səmada sıxlaşmasından alınan məhsuldan başqa bir şey deyildir. Onların səmanın aşağı qatlarında, yəni troposferdə əmələ gəlməsini bir daha xatırlatmağa kəskin ehtiyac hiss edirəm.

Sergey Ksenofontoviç heyətlə əlini-əlinə vurdu:

– Elə mən də o barədə düşünürdüm desəm, inanmayacaqsan!..»

O (bir az fikirləşdikdən sonra): – Təbrik edirəm! Siz doğru yoldasınız. Ancaq təəssüf ki, yazınızda məhəbbət mövzusu – lirika ikinci plana sıxışdırılıb. (Fikirləşir). Bir dəqiqə... İndi bu parçada Sergey nəçidir?

Mən: – Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü.

O: – Deməli, akademikdir. Bəs Maşa nəçidir?

Mən: – Professorudur, doktordur.

O: – Doktor çox yuxarı oldu, namizədə oxşayır.

Mən: – Olsun.

Bu başqa məsələ

(Hekayə)

– Özüdür ki, var.

– Seryoja, bir məsələ aydındır ki, o, kim nə deyir-desin, Fransanın məşhur faciə aktyoru olmuşdur. Özü də on səkkizinci əsrin sonu, Fransa burjuva inqilabı dövründə geniş yayılmış klassisizm cərəyanının ən görkəmli nümayəndəsidir.

– Doğrudur. Ancaq sən demədin ki, onun formaca sadə sənətində ciddilik, emosiya və bir də ecazkar səsin qüdrəti vəhdətdə idi.

Maşa Sergeyə qısıldı.

– Bilirsən, mən bu saat nə barədə düşünürəm? – deyə Sergey sakitcə dilləndi.

– Nə barədə?

O: – Ağılıma əsrarəngiz bir fikir gəlib. Artıq biz bilirik ki, onlar geniş dünyagörüşə malik ciddi adamlardır. Qoy qəhrəmanlarınız mənasız, mətləbsiz boş-boşuna danışsınlar. Bu, yersiz görünsə də, əsəriniz oxunaqlı olacaq. Hə, necədir?.. Yaxşımı fikirdir?..

Mən: – Gözəl fikirdir.

O: – Elə isə, şirinlik sizdə.

Mən (çıxarkən): – Qonordan tutarsınız. Şənbə günü yanınızdayam.

Şənbə

Mən (daxil olub): – Salam! Dediklərinizin hamısına əməl olunub. Oxuyuram:

«...Maşa gülümsünüb dedi:

– Seryoja, akademik, gəlsənə sahilboyu, qayanın lap qaşu ilə gözək. Bu, qorxulu olsa da, maraqlıdır.

Akademik çiyinlərini çəkdi:

– Burada qorxulu nə var?

– Bəs birdən suya yıxılacaq, necə olar?

– Heç nə olmaz, birtəhər üzüb çıxarıq.

Elmlər namizədi Akademiyanın həqiqi üzvünə qısıldı. Maşa özünü arxasız hiss etmədi.

Sergeyin şöhrəti onu bütün bəlalardan qoruya bilərdi.

– Bilirsən, mən bu saat nə barədə düşünürəm? – deyə akademik Sergey Ksenofontoviç sakitcə dilləndi.

– Nə barədə?

– Düşünürəm ki, bax, o ağ bulud topası necə də ağ ayıya oxşayır?!

Maşa heyətlə əlini-əlinə vurdu:

– Elə mən də o barədə düşünürdüm desəm, inanmayacaqsan!..»

O: – Lap dahiyandır! Siz başa düşürsünüz mü ki, əbəs yerə əziyyət çəkməmişiniz? Bax bu, başqa məsələ, indi əsərinizə söz ola bilməz!

Tərcümə edən:
Qərib MEHDİ,
Gəncə şəhəri

Bu səhifəni uşaqlar, yeniyetmələr üçün hazırlamışıq. Amma bu, heç də o anlama gəlməsin ki, səhifəmizi oxuyarkən böyük zövq almayacaq. Mütləq alacaqlar, çünki elm öyrənmək, savad almaq insanın əbədi, həmişəcavan arzularındandır. Bəşəriyyət zaman-zaman adamları iki yerə bölüb: savadlılara və bisavadlara. Bütün sivilizasiyalar ona görə sivilizasiya olub ki, içindəki savadlı kəsim, düşünən insanlar artıb, fərqli bir mədəniyyət yarada bilib.

Müasir dövrdə elmə, biliyə can atmaq daha vacibdir, çünki dünənə kimi qarşımızda bir sirr olaraq qalan çox mətləblər artıq çözümlə-çözülə gedir, bildiklərimiz artır, bilmədiklərimiz azalır. Amma nə qədər öyrənsək də, bilmədiklərimiz bildiyimizdən qat-qat çox olaraq qalacaq.

Səhifəmizi müntəzəm izləsəniz, minlərlə mürəkkəb sualın sadə cavabını tapacaqsınız. Bu mətləblərin əksəriyyəti ilə orta məktəbdə rastlaşmışıq, amma təəssüf ki, dərslərimizin, nədənsə, həmişə qəliz olan elmi dili ucbatından çox şey əxz edə bilməmişik.

Biz heç də o iddiada deyilik ki, "Hər suala bir cavab" rubrikamızı izləyə-izləyə savadlanacaq, alim olacaqsınız. Məqsəd uşaqlarımızın dünyagörüşünü genişləndirmək, onları həmişə diqqət mərkəzində olan maraqlı həmsöhbətə çevirməkdir.

İlqar ƏLFİ

Hansı quş daha yaxşı "danışır"?

Yer üzündə bir xeyli quş var ki, onlara bir neçə söz öyrətmək mümkündür. Lakin əsl "danışan" quşlar bütöv cümlələr söyləyə bilir! Ən yaxşı "danışan" quşlar tutuquşu, qarğa, mayna (danışan sığırçın), dolaşa və zığ-zıgın bəzi növləridir. Alimlərin fikri belədir ki, ən yaxşı "danışan" quş Afrika tutuquşusu və Hindistan zığ-zıgıdır.

Çoxları elə bilir ki, quşların "danışmaq" bacarığı onların dilələrinin quruluşundan asılıdır. Məsələn, tutuquşuların dili yekə və ətlidir. Lakin "danışan" quşların digər hamısının dili xırda olur. Görəsən, quşlar dedikləri sözləri anlayırmı? Bioloqların əksəriyyəti bu fikirdədir ki, quşlar nədən danışdıqlarını bilmirlər, amma bəzən konkret sözləri konkret hərəkətlərlə assosiasiya edə bilirlər.

Quşlar necə uça bilir?

İnsan uçmaq istəyəndə uçuş aparatı düzəltdi. Əgər quşların quruluşunu diqqətlə nəzərdən keçirənsə, görə bilərsiniz ki, təbiət onları ideal uçuş aparatı kimi düzəltmək üçün əməlli-başlı səy göstərmişdir. Əvvəla, quşun qanadları var. Bu qanadların əsas aparıcı ləkələri onların körpüçük sümüklərinə möhkəm vətərlər vasitəsilə birləşir. Köməkçi ləkələr isə eyni üsulla çiyinə bağlıdır.

Hər qanad ayrıca əzələlərlə idarə olunur, odur ki, uçuş zamanı quş hər lələyini ayrı-ayrılıqda idarə edə bilir. Qanad yuxarı hərəkət edərkən əsas və bəzi yardımçı ləkələr elə istiqamətdə durur ki, onların ucu yuxarı baxır və hava aralarından asanlıqla keçir. Qanad aşağı hərəkət edərkən, bütün aparıcı ləkələrin yastı tərəfi aşağı baxır və hava onların arasından keçə bilmir. Bu halda quş sanki itələyir və qalxaraq yüksəklik yığır!

Lakin bundan başqa uçan bədən həm də maksimum dərəcədə yüngül, yığcam və güclü olmalıdır. Ona görə də yekə quşların sümüyünün içi boş olur. Quşun qabırğaları elə birləşib ki, qanadın aşağıya doğru hərəkəti zamanı bədəni möhkəm saxlaya bilsin. Quşun başı, quyruğu, qanadları və pəncələri də çox yüngüldür. Onların kəllə sümüklərinin çox nazik divarları olur.

Quşların nə dişləri, nə də çənəsi olur, deməli, artıq sümükləri, əzələləri də yoxdur. Bunun əvəzində onların dimdiklərinin içi boşdur. Qanadları hərəkətə gətirən güclü əzələlər köks qəfəsinə elə birləşib ki, heyvanın ağırlıq mərkəzinə maksimum dərəcədə yaxın olsun.

Bu güman ağlabatan deyil, amma bundan yaxşı izah vermək hələ heç kəsə nəsis olmayıb. Bircə onu deyək ki, istiqaməti təyin etməyi heç də quşların hamısı, hətta bəzi göyərçinlər də bacarmır. Göyərçinlərin 289 növü var və onların arasında əhəmiyyətli fərqlər olur. Göyərçinlərin bəziləri tək yaşamağa, tək səyahət etməyə üstünlük verir, digərlərini isə yalnız dəstə-dəstə görmək olar. Onların bəziləri özlərinə yemi elə yerdə, torpaqdan tapırlar. Lakin əksər göyərçinlər meşəlik yerlərdə yaşayır, yuvalarını ağaclarda budaqlarında qururlar.

Hər suala

Hətta quşların istiqanlı heyvanlara aid olmaları belə, onların bütün ilboyu uça bilmələrinə xidmət edir, çünki soyuqanlı canlılar qış mövsümündə ölüvay olur. Odur ki, özünüz görürsünüz də, quşların nəyi varsa, hamısı məhz uçmaq üçün yaradılıb!

Göyərçinlər evlərinə yolu necə tapırlar?

Təbiətin ən maraqlı hadisələrindən biri bəzi quşların nəhəng məsafələr qət edərək "evlərinə", ya da təyin olunmuş başqa yeri tapa bilməsidir. Bəs siz bilirsiniz ki, poçt göyərçinləri 2000 il qabaq, hələ qədim romalıların tərəfindən məktub daşımaq üçün istifadə olunurdur? Və hətta müasir dövrdə, orduların xəbər ötürmək üçün ən inkişaf etmiş təchizata malik olduğu zamanda belə poçt göyərçinlərinin təlimi davam etdirilir, çünki başqa rabitə vasitələri kara gəlməyəndə göyərçinlər əvəzsiz poçtalyondur!

Ən geniş yayılan nəzəriyyələrdən birinə əsasən, göyərçinlər istiqaməti Günəşə görə təyin edir. Sizə də məlum olduğu kimi, günəş gün ərzində yer səthinə nisbətən fərqli bucaqlar altında olur: səhərlər – alçaq, günorta – yüksək, axşamlar – yenə alçaq. Alimlərin bəzisi belə güman edir ki, göyərçin göydə günəşin vəziyyətini təyin edə bilir və bundan çıxış edərək, uçuşunun istiqamətini müəyyənləşdirir.

Yerdə peyda olan ilk heyvan hansıdır?

Təkamül nəzəriyyəsi ilə hamı razılışmışdır, amma onun tərəfdarlarının fikrincə, heyvan həyatı (balıqlar, quşlar və həşəratlar daxil olmaqla), Yerdə 500 milyon il qabaq yer səthi soyuyandan və okeanlar əmələ gəldəndən sonra yaranıb. Alimlərin əksəriyyəti belə hesab edir ki, həyat ilk olaraq, okeanda yaranıb. Və yalnız 160 milyon ildən sonra bu həyat yer səthinə çıxıb. Sonra sulardan qəribə, balıqənzər məxluqlar quruya çıxıb. Əvvəlcə onların yer səthində hərəkəti çox yəndəmsiz idi, çünki ayaqları yox idi. Onlar uzun müddət ayaq əvəzinə üzgəclərindən istifadə edirdilər. Və yalnız neçə-neçə nəsil sonra onların üzgəcləri ayaqlara çevrildi.

Onların başına bu dəyişikliklərin gəldiyi zamanda, heyvanlar hələ bala çıxardıqları yumurtalarını sularda qoyurdular. Əcdadları balığa bənzəyən bu məxluqlar tədricən yeriməyi öyrəndilər və suda-quruda yaşayanlar sürünənlərə (soyuqanlı, ömrünün müəyyən hissəsini quruda keçirən, özləri suda qoyulmuş yumurtalardan çıxan) çevrildilər. Sürünənlər yer üzündə 100 milyon il hakim oldular, ta ki, onların bəzilərinin bədənində ləkələr əmələ gəldi, qabaq pəncələri isə qanada çevrildi. Bir müddətdən sonra onlar uçmaq da öyrəndilər və beləliklə, quşlar yarandı.

Sürünənlərin başqa dəstəsi isə yumurtlamaqdan əl çəkdi və indiki məməliləri xatırladan, balalarını diri doğan məxluqlara çevrildi. Bundan başqa, onlar həm də istiqanlı oldular və yalnız sonra müasir məməlilərin səviyyəsinə kimi inkişaf etdilər.

Suda-quruda yaşayan nə deməkdir?

Suda-quruda yaşayanların digər adı – amfibiylər – yunan sözündən əmələ gəlib və mənası "ikili həyat yaşayan" deməkdir. Suda-quruda yaşayanların əksəriyyəti ömrünün ilk mərhələsini suda keçirir, sonra quruya çıxır. Suda-quruda yaşayanların üç qrupu, yaxud üç dəstəsi var: qurbağalar, salamandrakimilər və qurdkimilər. Tritonların müxtəlif növləri salamandrakimilərə aiddir. Qurdkimilər isə torpağın altındakı yuvalarda yaşayan məxluqlardır. Onlar kordurlar, ayaqları və quyruqları olmur.

Suda-quruda yaşayanların 1040 növü var. Onların heç birinin boyu bir metrə çatmır, bircə Yaponiyada yaşayan salamandrlar istisna sayılır – onların boyu 1,5 metrədək olur.

Suda-quruda yaşayanların əksəriyyəti nə gücü, nə hərəkət sürəti ilə fərqlənir. Onların arasında yalnız qurbağalar kifayət qədər zirikdirlər. Bu heyvanların əksəriyyəti özünüqoruma üçün xəlvətə çəkilir və rənglərinin solğun olması səbəbindən o qədər də nəzərə çarpmırlar. Bundan başqa, praktiki olaraq, bütün suda-quruda yaşayanlar öz dərilərindəki vəzilərdən zəhər ifraz etmək qabiliyyətinə malikdirlər və bu, onları düşməndən qoruyan ən təsirli vasitədir.

Yetkin yaşlarında suda-quruda yaşayanların çoxunun ciyərləri olur, amma onlar həm də öz dəriləri ilə nəfəs alırlar. Onları ya isti, ya mülayim iqlimli yerlərdə görmək olar. Onlar bir qayda olaraq, duzlu suda yaşamırlar. Yetkin suda-quruda yaşayanların adətən quruda yaşamasına rəğmən, çoxalma dövründə suya qaıda bilirlər. Heyvanlar burda yumurta qoyur, gənc nəsil ömrünün ilk dövrünü çömçəquyuqlar şəklində elə burda keçirir, əsasən bitki mənşəli qidalara yeyirlər.

Suda-quruda yaşayanların bəziləri öz yumurtalarını çox qəribə tərzdə qulluq göstərirlər. Braziliyada yaşayan ağac qurbağalarından birinin dişisi öz yumurtalarını üçün palçıqdan yuva düzəldir. Surinam qurbağası isə yumurtalarını belində hərləyir. Öz kürülərini suda başlı-başına qoyan suda-quruda yaşayanlar, adətən yüzlərlə kürü buraxır və onları bir-birinə yapışqanla yapışdırır. Öz balalarının qeydinə qalan heyvanların isə bir qayda olaraq kürüsü az olur.

Tısbağanın səsi varmı?

Əgər bizim başa düşdüyümüz səs nəzərdə tutulursa, cavab mənfə olacaq. Lakin elə nəhəng tısbağalar var ki, niqıldayır, nə-rıldəyir, hətta anqırır da! Tısbağalar üç qrupa bölünən sürünənlər ailəsidir: quru, dəniz və şirin su tısbağaları. Siz bilirsiniz ki, tısbağalar dinozavrlardan da yaşlıdır? Bəlkə də onların "səssizliyi" elə onunla bağlıdır ki, bu heyvanların özlərini qoruması üçün səsə ehtiyacları olmayıb. Axı onların sümükdən düzəlmiş əla çanağı var. Çanağın üzəri buynuz maddəsindən olan təbəqələrlə örtülüdür. Çanaq iki hissədən ibarətdir. Onun üst hissəsi heyvanın belini qoruyur, alt hissəsi qarnını. Bu iki hissə arasındakı deşiklərdən tısbağa başını, boynunu, quyruğunu, pəncələrini çıxara bilər. Tısbağalar çox böyük ola bilərlər.

Dünyada ən böyük tısbağa də-rili tısbağadır. Onun çəkisi 450 kiloqrama çatır. Amma bu tısbağa artıq yox olmuş bəzi növləriylə müqayisədə çox xırdadır.

Bəzi balıqları isə qarmağa taxılmıy başqa, daha xırda balıqlar həvəsə gətirir. Balıqların minlərlə növü olduğundan, onların nə yediğini tam təsvir etmək mümkün deyil. Lakin suyun altında sağ qalmaq üçün gedən mübarizə o qədər gərgindir ki, balıqlar çox vaxt nə tapsalar, onu da yeyirlər.

Bəzi balıqlar vegetariandırlar, yəni yalnız bitki mənşəli qidalardan istifadə edir, heç bir canlı orqanizmə maraqlı göstərmirlər. Amma balıqların çoxu yırtıcıdır, yəni başqa balıqlarla, yaxud xırda dəniz heyvanlarıyla, həşəratlarla qidalanırlar. Maraqlıdır ki, bir çox balıqlar xərçəngkimiləri, yaxud balıq-qulağında yaşayan məxluqları həvəslə yeyir.

Balıqlar görkəmcə çox müxtəlif olsa da, onların bir neçə ümumi cəhəti var. Məsələn, balıqlar çox vaxt uzun, uc tərəflərdən daralan quruluşa malikdir ki, bu da onların suyun altında sürətlə üzməsinə şərait yaradır.

Amma balığın qulağı bizim adət etdiyimiz kimi, çöldə deyil, onun içərisindədir. Adamlar elə bilir ki, balıqlar bizim vacib bildiyimiz bəzi funksiyalar olmadan keçinir. Bu, bəlkə də ona görə belədir ki, balıqlar soyuqanlı canlılardır. Amma bəlkə də balıq tutmağı xoşladığımızdan, biz onların da başlarına gələn hər şeyi anladığı haqda düşünməkdən xoşlanmırıq və adlarını anlamaz qoymaqla özümüzə təsəlli veririk.

Lakin balıqların da başqa heyvanlar kimi, sinir sistemi var. Əgər biz onları narahat ediriksə, onlar bunu hiss eləyir; incidiriksə, ağrını duyur. Balıqların hissiyyat orqanları çox inkişaf edib. Onlar hər şeyi dəriliylə duyurlar və bu heyvanların burun pərələrində yerləşən iki xırda iybilmə orqanı var. O ki qaldı balıqların soyuqanlı heyvanlara aid olmasına, bu, heç də o demək deyil ki, onlar "yanacaq"sız hərəkət edə, yaşaya bilər. Balıqların da "yanacağı" təbii ki, qidadır.

Təbii ki, onlar çox müxtəlif şəraitlərdə yaşadıkları üçün bir-birindən çox fərqlənirlər. Məsələn, ciyərli balığın həm qəlsəmələri, həm də havada nəfəs alması üçün ciyərləri olur. Mağaralarda yaşayan bəzi növlər kor olur, ona görə də bu balıqların baş tərəfində biğcıqlar yerləşir. Bəziləri dəniz suyunda, digərləri şirin suda yaşayır. Bəzi balıqların isə məskəni lap okeanın dibindədir.

Elektrikli ilanbalığı nədir?

Elektrikli ilanbalığı elektrikli balıqlar qrupuna aiddir. Onların ov etməyi də, düşməndən qorunmağı da elektrik boşalmaları hesabınadır. Bu balıqlar da zahirən adi balıqlara bənzəyir, amma onlardan fərqli olaraq, bədənlərində elektrik yükü olur. Alimlər bunun səbəbini hələ də izah edə bilmirlər.

Bütün elektrikli balıqlardan ən təhlükəli Cənubi Amerikanın elektrikli ilanbalıqlarıdır. Onlara bəzən Braziliya ilanbalıqları da deyirlər. Kök, tünd rəngli bədənləri olan bu məxluqlar Orinoko və Amazonkaya tökülən çaylarda yaşayır. Bəzən bu balıqların uzunluğu iki metrə çatır və elektrik orqanlarının yerləşdiyi quyruğunun bircə zərbəsi ilə at boyda heyvanı şoka sala bilər!

Deyərlər ki, onların zərbəsindən insan da bir neçə saatlığa sıradan çıxa bilər. Elektrikli balıqların digər nümayəndəsi elektrikli skatdır. Onun boyu hərdən 1,5 metrə çatır. Bu balıq tropik Afrikanın bütün çaylarında yaşayır. Elektrikli balıqların üçüncü qrupunda torpedoya-bənzər skatlar var, onu bütün isti dənizlərdə görmək mümkündür. Torpedoya-bənzər skat, əsasən sahilə yaxın, çox dərin yerlərdə yaşayır. Bu ailənin Atlantik okeanında yaşayan digər nümayəndəsi, deyilənlərə görə, 90 kiloqramadək ağırlığı, 1,5 metr uzunluğu olan balıqlardır.

Elektroskatın beli tünd rəngdə, qanı ağ olur. Bədəni, təxminən girdə və yastıdır. Onun elektrik orqanları başı ilə qəlsəmələri arasındadır. Bu balıq üzərində aparılan sınaqlar göstərdi ki, balıq özünün elektrik enerjisini istifadə edəndən sonra mütləq dincəlməli və qidalanmalıdır ki, gücünü yenidən bərpa edə bilsin.

Meduzalar təhlükəlidirmi?

Meduzalar dəniz heyvanlarından ən qəribəsidir, çünki onlar tam olaraq jeleşəkilli kütlədən ibarətdirlər. Onlar balıqlara bənzəmir və balıqlarla heç bir qohumluğu yoxdur. Meduzaların müdafiəsi onların iynəsidir. Bu iynə bədəne sancılarda adamda çox pis təəssürat qalır və belə sancmaların fəsadları da ola bilər.

Meduzalar formaca ağzıaşağı çevrilmiş kasanı xatırladır. Bu kasanın altında həzm sistemi yerləşir. Onların həzm sistemi tən ortadan sallanan, aşağıya genişlənen borudan ibarətdir. Meduzanın ətrafları sayılan qolları qida toplamaq və üzmək üçün istifadə olunur. Onun kasaşəkilli bədəni isə arasında jeleşəkilli maddə olan iki təbəqədən ibarətdir. Əgər meduzanı sudan çıxarsaq, o, tezliklə qurquyu quruyacaq, çünki bədəninin 98 faizi sudan ibarətdir. Əlbəttə, əgər meduza çox iri deyilsə, onun iynəsindən yaranan yanıqlar o qədər də təhlükəli olmur. Amma iri meduzaların sancması tamamilə başqa cür təsir göstərir.

Mütəxəssislər deyir ki, bədəninin diametri dörd metrə çatan, qolları isə 30 metr olan meduzalar da var. Əgər buna bənzər bir heyvan sizi "qucaqlasa", nəfəsiniz kəsiləcək, hətta qismən iflic belə olacaqsınız. Meduzaların ən nəhəngi sayılan "portuqal əsgəri" yekə skumbriya balığını da öldürüb yeyə bilər.

Avstraliya sahillərində dəniz arısı adlandırılan meduzalar olur. Bu heyvanları şöhrətləndirən odur ki, onlarla görüş bir çox ölüm hallarının səbəbi olub. Onlardan bəzilərinin tikanları var və bu tikanlar qurbanının bədəninə sancılır. Həmin tikanlar heyvanın zəhər vəziləriylə əlaqəlidir. Onun zəhəri qurbanı ya öldürür, ya da iflic edir.

bir cavab

Məhv olmuş nəhənglərdən biri 5 milyon il bundan qabaq yaşamış kolossohelis adlanan tısbağa idi. Londonun təbiət tarixi muzeyində bu heyvanlardan birinin tam skeletini görmək mümkündür. Onun çanağının orta ölçüsü avtomobil boydadır və ona mühərrik və təkərlər quraşdırarsan, maşın kimi London küçələrində gəzmək olar!

Belə hesab edirlər ki, tısbağalar çox qoca yaşlarına qədər yaşayır. Nəhəng tısbağanın ömrü bütün fəqərəli heyvanlarınkindən çox olur.

Bu cür tısbağaların 100 il və daha artıq yaşamasına çoxlu misallar var. Amma onların elələri də olur ki, lap 200 ilədək yaşayır.

Balıqlar nə yeyir?

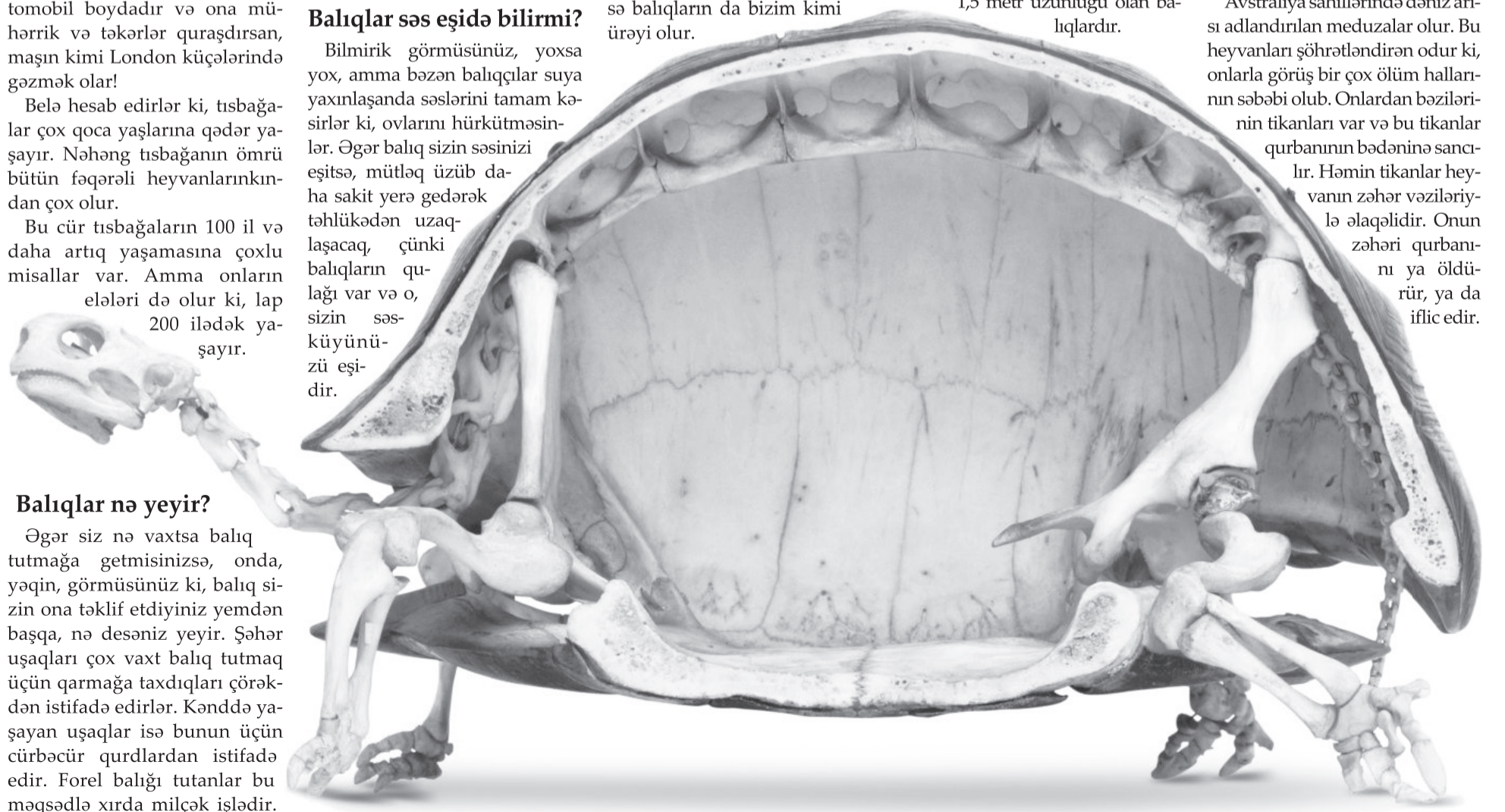
Əgər siz nə vaxtsa balıq tutmağa getmişinizsə, onda, yaqın, görmüşünüz ki, balıq sizin ona təklif etdiyiniz yemdən başqa, nə desəniz yeyir. Şəhər uşaqları çox vaxt balıq tutmaq üçün qarmağa taxdıqları çörəkdən istifadə edirlər. Kənddə yaşayan uşaqlar isə bunun üçün cürbəcür qurdlardan istifadə edir. Forel balığı tutanlar bu məqsədlə xırda milçək işlədirlər.

Onların əksəriyyəti quyruğundan mühərrik kimi istifadə edir, öz hərəkətlərinə isə həm quyruq, həm üzgəcləriylə nəzarət edirlər. Onlar nəfəsi qəlsəmələr vasitəsilə alır – ağızlarından dolan su qəlsəmələrdən bayıra çıxır.

Balıqlar səs eşidə bilirmi?

Bilmirik görmüşünüz, yoxsa yox, amma bəzən balıqlar suya yaxınlaşanda səslərini tamam kəsirlər ki, ovlarını hürkütməsinlər. Əgər balıq sizin səsinizi eşitsə, mütləq üzüb daha sakit yerə gedərək təhlükədən uzaqlaşacaq, çünki balıqların qulağı var və o, sizin səs-küyünüzü eşidir.

Balığın yedikləri onun qarnında "yanacaq" heyvanı həyat enerjisi ilə təmin edir. Qan balığın bütün daxili orqanlarına yalnız enerjini yox, həm də onun "yanmasına" kömək edən oksigeni daşıyır. Qanı damarlara vurmaq üçün sə balıqların da bizim kimi ürəyi olur.

Səbirsizliklə gözlənilən filmin çəkilişləri dayandı

Amerikanın məşhur "20th Century Fox" kinoşirkətinin nümayəndəsi xəbər verib ki, yazıçı C.Deşnerin eyniadlı kitabı əsasında çəkilən "Labirintdə qaçan" trilogiyasının 3-cü, son hissəsinin çəkilişləri qeyri-müəyyən müddətə dayandırılıb.

Məlum olduğu kimi, mart ayında filmə baş rolun ifaçısı Dilan O'Brayenin çəkilişlər zamanı ağır zədə alması səbəbindən çəkilişlər dayandırılıb. Belə ki, aktyor hərəkət edən avtomobilin üstündən yıxılıb. Yaradıcı heyət əvvəlcə aktyorun tezliklə sağalacağına və çəkiliş meydançasına qayıdacağına ümid etsə də, həkimlər onun zədəsinin çox ağır olduğunu bildiriblər.

Qeyd edək ki, "Labirintdə qaçan" trilogiyasının təqdimatı 2017-ci ilin fevral ayında baş tutmalı idi.

Oxucuların nəzərinə

Tərcümə Mərkəzinin nəşr etdiyi (Xuan Rulfo – "Pedro Paramo", Matilda Urrutia – "Pablo Nerudayla yaşanan ömür", "Latın Amerikasının romanı", "Xilas yolunun yolçuları", "Bəşəri poeziya", Ernest Heminqvey – "Qadınsız kişilər", Akutaqava Rünoske – "Tanrıların istehzası", Jasmina Mixayloviç – "Xəzər dənizinin sahillərində", "Serbcə-Azərbaycanca lüğət", "Sözün Aydını", Oljas Süleymanov – "Az-Ya", "Candles (101 verses)" (şeir antologiyası), "Çexovdan Markesə qədər", "Modianonun seçilmiş əsərləri", "Boliviya gündəliyi", "Bizim həyatımız - bir şəhər damlası" "7 pyes") kitabları şəhərin aşağıdakı kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

- Akadem. Kitab mağazası
- Kitab klubu mağazası
- Akademiya Kitab Mərkəzi
- Kitabevim.Az mağazası
- (28 may metrosu ətrafındakı kitab mağazaları)

Pablo Nerudanı Pinoçet öldürtdürüb

Çili polisi məşhur şair, Nobel mükafatçısı Pablo Neruda'nın ölüm səbəbini aydınlaşdırmaq məqsədilə onun qəbrini açmaq qərarına gəlib. Çili televiziyası xəbər verib ki, paytaxt Santyaqoda hüquq-mühafizə orqanlarının iştirakı ilə şairin qəbrinin açılması mərasimi baş tutub.

Jurnalist təhqiqatı nəticəsində məlum olub ki, 1973-cü ildə vəfat etmiş Pablo Neruda'nın ölüm səbəbini Çili hüquq-mühafizə orqanları indiyə qədər araşdırır. 43 il davam edən araşdırma zamanı polis yalnız bir faktı təsdiqləyə bilib və ədibin ölüm səbəbinin izinə də məhz bu ifadədən sonra düşə bilib. Neruda'nın sürücüsü polisə verdiyi ifadəsində etiraf edib ki, prostat xərçəngindən əziyyət çəkən şair Çili xəstəxanalarının birində müalicə alarkən ona vurulan iynədən sonra dünyasını dəyişib. Bu faktın üzərində dayanan Çili hüquq-mühafizə orqanlarının rəsmiləri iddia edir ki, Pablo Neruda diktator Augusto Pinoçetin sifarişi ilə öldürülüb. Belə ki, Pablo Neruda xəstəxanada müalicəsini bitirdikdən sonra Meksikaya mühacirət etməyə hazırlaşdı.

Harper Linin naməlum məqaləsi üzə çıxıb

○ "Adamoynadanı öldürmək" romanının müəllifi Harper Linin indiyə qədər məlum olmayan məqaləsi aşkar edilib. Bu barədə "FBR" jurnalına məqaləni üzə çıxarmış bioqraf Çarlz Şilds məlumat verib.

Şilds deyib: "Yazıda Harper Li Trumen Kapotenin "Amansız qətl" romanının real hadisələr əsasında yazıldığını diqqətə çatdırıb. Belə ki, 1959-cu ildə Kanzasda fermer Herb Klatterin ailəsi amansızcasına qətlə yetirilir. Yazıçı Harper Li "Amansız qətl" romanının müəllifi Trumen Kapote ilə birlikdə Kanzasda – hadisə yerinə gedir". Məqalə 1960-cı ilin mart ayında "Adamoynadanı öldürmək" romanının çap olunmasına dörd ay qalmış işıq üzə görüb. Lakin o vaxt məqalənin çap olunduğu "Grapevine" jurnalında yazı müəllifinin adı qeyd edilməyib. Lakin Şilds iddia edir ki, məqalənin müəllifi yazıçı Harper Lidir. Şilds bunu sübut etdikdən sonra, may ayında "Grapevine" jurnalı məqaləni yenidən, Şilds önsözü ilə dərc edib.

Xatırladaq ki, "Adamoynadanı öldürmək" romanının müəllifi Harper Li bu ilin fevral ayının 19-da 90 yaşında vəfat edib.

Hazırladı:
NARINGÜL

Salvador Dalinin gündəliyi 50000 avroya hərracda

Paris hərracının təşkilatçıları dahi ispan rəssamı Salvador Dalinin gündəliyini satışa çıxarıb. Bu barədə Britaniya mətbuatı xəbər verib. Belə ki, bu dəfə sürrealist rəssamın rəsm əsərləri deyil, şəxsi gündəliyi hərraca çıxarılaçaq. Ekspertlərin sözlərinə görə, rəssamın gündəliyi onun zəngin daxili dünyasını əks etdirir. Sənətnaşlar və rəssamlar hesab edir ki, gündəlikdəki bəzi rəmzi şəkillər və riyazi hesablamaları rəssam gənc yaşlarında qeydə alıb.

Jurnalistlərə o da məlum olub ki, gündəliyin başlanğıc qiyməti 50000 avro təşkil edir. Hərrac Parisdə "Sotheby's" evində keçirilir. Hərraca Salvador Dalinin gündəliyindən başqa, dəyəri təxminən 4 milyon avro olan dadaizm və sürrealizm cərəyanına aid 496 əsər də çıxarılib.

